

P. 11.132

CERNĂUȚI

IANUARIE — APRILIE 1939

An. XIV

FĂT-FRUMOS

Nr. 1-2

ARTĂ
LITERATURĂ

DIRECTOR :
LECA MORARIU

ȘTIINȚĂ
VIAȚĂ SOCIALĂ

EP. BUCEVSKI

Țigănuș

LITERATURĂ — ARTĂ — ȘTIINȚĂ — VIAȚĂ — SOCIALĂ

3.158

14 388

Bucovina lui Iacob Negruzzi

Vorbim de *bucovina* lui Iacob Negruzzi, cam așa cum vorbiam de *bucovineanul* N. Gane¹⁾: adică de adeziunea lui I. N. față de Bucovina, de contactul lui, mai mult sau mai puțin direct cu Bucovina, și, mai ales, de bătăile inimii lui pentru Bucovina.

Cam așa ca și la Gane, putem începe chiar cu copilăria lui I. Negruzzi. Bucovineanul care vine să-i mohorească, dar să-i și vârsteze, cu o specifică variantă, senina copilărie, fu dascălul german Schüller „din Bucovina”. — E al doilea profesor al copilului I. Negruzzi. Chipul acestui Schüller=profesor ni-i plastic înfățișat de cel ce avea să ne dea galeria trainicelor *Copii de pe natură*, deci alte asemenea chipuri.

Ne oprim așadar la capitolul *Din copilărie, Aduceri aminte și impresiuni* (adaos la vol. *Amintiri din „Junimea”*). Și iață-l portretul jupânului „Schüller” :

„Al doilea dascăl al meu a fost un German din Bucovina, numit Schüller; un om mic de stat, ghebos, cu picioarele strâmbe și așa de slabe că nu putea umbla decât prin odăi, și chiar acolo sprijinindu-se pe un baston gros. În oraș... ieșia totdeauna într-o brișcuță cu un cal, proprietatea lui. Schüller fu așezat în două odăi din curtea noastră unde ne duceam la lecții. Cu acest dascăl am început să învăț limbile germană și franceză, precum și gramatica română. Limba română o cunoștea bine, devremece, înainte de a se muta în Moldova, trăise mult timp printre conaționalii noștri bucovineni” (354—355).

Și mai ales acest portret moral, prins în nota *copiilor de pe natură* :

„În general lui Schüller îi plăcea foarte mult să se laude pe sine, deși nouă ne recomanda cea mai mare modestie. — Vedeți

¹⁾ Cf. Leca Morariu, *Bucovineanul N. Gane*, Cernăuți 1938.

brișca asta? — ne zicea el — Vă pare cam veche, dar nu este alta așa de ușoară și de solidă în tot Iașul. Vedeți calul ist alb? E cam bătrân, nu e vorbă, dar strașnic cal! V'am spus totdeauna că nu e frumos ca omul să vorbească de sine însuși și de ale sale. E chiar urît când cineva rostește într'una: *eu, eu, eu...* Acest *pro-*nume personal ar trebui să-l ștergeți din dicționarul vestru. Luați pildă dela mine. *Eu* nu vorbesc niciodată de mine însumi; *eu* n'aș spune, ferească Dumnezeu, că pot face ceva mai bine decât alții; *eu* știu ce pot, dar nu mă laud. Iacă vedeți, obișnuit se zice că omul nu trebuie să facă mai multe trebi deodată. Ei bine, *eu* fac în acelaș timp patru lucruri și toate bine: Rățez un dop pentru tunul acesta de tuciu, dictez unuia din voi opera mea *Micul artișier*, fumez și mă spăl pe picioare. — Într'adevăr parcă văd pe bietul Schüller cu picioarele vârîte într'o căldare de apă până la pulpe; cu mânicele cămășii suflecate, fiind în mână un cuțit mare și o bucată de lemn pe care o cioplia; în gură cu o trestie lungă în a (sic! = *al*) cărui capăt opus vârise o țigaretă și uitându-se din când în când pe masă la o carte din care dicta..." (360—361).

Și cum acest Schüller e nu numai profesor, ci și, oarecum, un precursor și un exponent a ceea ce se zice „*deutsche Technik*“, — mai aflăm că:

„Pasiunea lui Schüller era focul de artișie. Când nu se ocupa de noi, toată vremea amesteca și pisa diverse ingrediente din care făcea rachete, tuburi și alte obiecte. De cu iarnă... începu să pregătească un mare foc de artișie pentru Paști, când părinții mei anunțase că au să vie să ne vadă. Totodată... lucra după cărți nemțești la o broșură pe care o intitulase *Micul artișier*. Era foarte mândru de această operă a sa cu care zicea că are să intre în rândul autorilor cunoscuți“ (359—360).

Și apoi, în Noaptea Învierii:

„La miezul nopții când preotul strigă din pragul bisericii *Hristos a înviat!* — Schüller slobozi tunul său de tuciu și ecoul dealurilor repetă bubuiul de zeci de ori, iar a doua zi, Duminică, după ce întunecase, veni rândul și focului de artișie ce fu un mare succes al învățătorului nostru“ (363).

Dar școala profesorului *artișier* se încheie prea curând... Și, sub ocrotirea dăscălească a altui Neamț: *Fieweger*, copilandrul l. Negruzzi apucă drumul școlilor occidentale, pentru a se *instala* „cu dânsul“ (cu *Fieweger*) „la Berlin“ (367). Adecă:

„Plecarea în străinătate se fixă de Sfânta Paraschiva, 14 Octombrie. În ajun mama ne puse să posfim și să ne spovăduim, apoi ne luă cu dânsa la Biserica Trei Erarhi, unde se păstrează moaștele

Sfintei Paraschive. Acolo... un preot ne ceti rugăciunile rânduite celor ce pornesc la drum și la urmă am fost împărtașiți. Astfel pregătiți ne adunarăm a doua zi toți, părinți și copii, la casa lui Fieweger. Acolo ne așteptau doi harabagii evrei, Ițic și Herșcu, care aveau să ne transporte cu aceleași frăsuri și cu aceiași cai dela Iași la Cra-covia. În întâia caretă închisă, ... se găseau Fieweger, soția lui, doica și copilul ce alăpta. În a doua, o brașoveancă lungăreață... ședeam cei șase școlari, trei mai mari în fund, trei mai mici în față. La spa-tele ambelor frăsuri erau zdravăn legate, unele peste altele, numeroasele cufere și geamantane ale familiei Fieweger și ale noastre" (370—371).

Viitorul Junimist și chiar leader al Junimii *Jacques Negruzzi* se află deci în plin drum înspre educația germană care i-a pus temelie culturii lui.

Cu acea strămoșească, originală caravană a lui Fieweger des-țărutul candidațel de lumină apuseană trece „bariera ce despărția Moldova de Austria, la vama Sinăuți" (373) și iată-l — întâia dată — în Bucovina!

Ceea ce înregistrează Negruzzi cu acest prilej — dacă e vorba de *Wahrheit*, și nu de *Dichtung* — nu prea e măgulitor pentru prestigiul vamei austriace. Anume:

„... când Fieweger, întrebat de vameș, dacă are ceva de declarat, avu imprudența să răspundă că luase cu dânsul o oacă de tutun turcesc, lucrurile se încurcă de tot" (373).

„— Instrucțiunile mele sunt formale; trebuie să cântăresc — — Eu, băgai de seamă că vameșul, rostind ultimele sale cuvinte, aduse brațul stâng la spate și tot deschidea și închidea mâna. Herșcu își astupase gura cu pumnul ca să nu bufnească de râs. Dela o vreme, și Fieweger văzând gestul funcționarului, își scoase repede punga din buzunar. Atunci vameșul vorbindu-i răstfrit: — Ai sau n'ai tutun? — îi strigă el — Răspunde categoric! —

— N'am de loc — zise Fieweger, puindu-i un galben în mâna deschisă.

— Apoi dacă n'ai, de ce mă necăjești atâta vreme? (Aici închise mâna peste galben). Hai, plecați răpede! Vorwärts! Vorwärts!" (374).

Și apoi, — fericite de locatarii brașovencii lui Herșcu, că minunile Cernăufului îi puteau face să-și uite de părinți, de casă, de țară... Adecă foarte în psihologie copilărească I. N. înregistrează:

„Ajunserăm cu bine înainte de apusul soarelui la Cernăuți, unde la *Hotel de Moldavie* am petrecut seara de Vineri și am făcut și sabășul a doua zi. Mi-au impus în capitala Bucovinei mai multe edificii mari și frumoase, precum și trofuarele cu care în Iași nu prea

eram deprinși. Însă ceea ce m'a impresionat mai mult a fost sentinela care făcea strajă la palatul guvernatorului, cu pantalonii săi strâmți, chipiul înalt, ciubotele legate cu șireturi și pușca ce nu se mișca de pe umăr. Îmi făcu efect și faptul că soldatul umbla încoace și'ncolo de-a lungul unei scânduri, fixată în trotuar, fără a face un pas alături în dreapta sau în stânga. Noi, băieții, ne prindeam rămasăg: — Ba are să calce alături, ba n'are să calce, ba tot are să calce!... — Oricum, nu ne puteam deslipi ochii dela acest personaj impozant" (374—375).

Informația aceasta, despre insinuanta prezență a țănoș-uniformatului k. u. k. militar în strada Cernăuțeană de pe vremuri se cam completează cu cutare ilustrație a lui J. Schurbiß¹⁾ și c'o seamă de stampe²⁾ ale aceluiaș Franz Xaver Knapp († 1882), în colecția sa *Illustrierte Bukowina* (1857), amintită de noi cu prilejul *Bucovineanului N. Gane* (ibidem 9).

Dar cine, ca I. N., din copilărie chiar, s'a străbătut de faramecul călătoritului, acela — mai ales dispunând și de profund-native inclinații către drumeție — va fi și mai târziu un ahtiat al turismului. Mai mult, I. N. e unul dintre aceia care ne-a preconizat³⁾ prețiosul avertisment: „și așa au trebuit să afle Românii dela străini⁴⁾ cât de frumoasă este țara lor". Și — adevărat turist — lui I. N. îi poate scăpa mărturisirea: „cât de frumoase sunt înșuși (sic) pericolele" (acelaș capitol *Bistrița*, 119).

Va să zică, deschidem acum de-a-binelea jurnalul turistic *Din Carpați, Fragmente din „O descriere de călătorie prin munții Moldovei și Bucovinei" care s'a pierdut*⁵⁾ (1865) — apărut în „Convorbiri literare" An. I (1867—1868).

Itinerarul acesta se înseamnă el însuși, cu următoarele popasuri: *Baia și Slatina, Munții Bucovinei, Bistrița și Istoria lui Toader și a Măriucăi*.

¹⁾ Vezi Dr. R. Fr. Kaindl, *Geschichte von Czernowitz* 1908 pag. 17 și XII.

²⁾ Vezi-le cele reproduse la Dr. R. Fr. Kaindl, op. citat pag. 17 și mai ales — cu scândura lui I. Negruzzi cu tot — în pag. 59.

³⁾ Capitolul *Bistrița* în memorialul *Din Carpați* (Scriseri complete vol. V 1896, 118).

⁴⁾ „câțiva Ingleji cari au rămas încântați de acele frumusețe ale naturii" (cap. *Bistrița* 118). — De altfel și N. Gane, în *Petrea Dascălul* pomenește de asemenea „engleji", și chiar și de „un număr al ziarului *The Illustrated London News*, în care era desenată cu mult adevăr fioroasa scenă a înirării lui Petrea Dascălul în viziunea ursului".

⁵⁾ Pierdere cât se poate de regretabilă, fiind vorba de locuri, atât de vajnice, văzute acum aproape 75 ani!

Suntem, în bună parte, iar pe drumurile lui N. Gane, — precum și de altfel, cu I. N. am mai putea fi în alte (mai mari) călătorii ale lui Gane: la Paris, în Elveția și la Ostanda. Ba suntem, poate — după ipoteza formulată de noi în *Bucovineanul N. Gane*, 7-8 — chiar în tovărășia lui Gane (de 27 ani atunci).

În Bucovina intrăm (cu I. Negruzzi) abia în capitolul *În munții Bucovinei*. Drumul începe cu *Suceava*.

Din capul locului ne izbește paupertatea și stângăcia informației istorice. Știința tânărului, de 23 ani vârstă, crescut mai mult în străinătate, s'a vădit și până acum puținică¹⁾. Pentru *Baia* („astăzi un sat mic cu ruine²⁾ mari“ — ar zice Iorga, *Drumuri și orașe din România* 1904, 158), aproape-adolescentul drumeț notează: „Baia se deosebește prin pozițiunea sa pitorească, prin frumoasa așezare a proprietarului și prin trei ruine rămase din timpurile Marelui Ștefan“ (97). Aceași anemie arheologică aici. Pentru Suceava care se poate fâli³⁾ cu „16 mari monumente istorice“, I. N. nu știe relata decât numai atât:

„Trecând hotarul, am vizitat mai întâi Suceava, odinioară oraș însemnat și capitala Moldovei, astăzi în cea mai deplină deșădere. Suceava se deosebește astăzi numai prin ruinele cetății din marginea orașului și prin biserica Sf. Ioan. În această biserică se află într'un sicriu bogat moaștele Sântului Ioan de la Suceava. Pe capul Sfântului este așezată o mitră episcopală, împodobită cu multe pietre prețioase. Această mitră precum și alte obiecte de preț sunt dăruite de către Mitropolia Moldaviei și a Sucevii. Ruinele cetății sunt în adevăr frumoase: un șanț mare ce se poate încă bine recunoaște, le înconjură. Apoi se văd pe ici pe colea rămășițele unor ziduri mărețe și pe urmă un alt șanț mai mic care înconjură imediat zidurile interioare ale cetății. Mai multe oare am rătăcit prin aceste ruine, îndreptând gândurile noastre spre timpul trecut. De câte ori oștiri

¹⁾ Deci cam așa ca și la ceilalți tovarăși ai lui; d. p. la Maiorescu, care (la 1872) trăia iluzia că „singura revistă critică ce a avut România“ erau *Convorbirile literare* (cf. Leca Morariu, *Maiorescu și neologismul* 1937, 3 Nota 2) și care (chiar până la sfârșit) a rămas neinițiat în ale folclorului nostru (cf. Leca Morariu, *Precizări* 1938, 15 Nota 2).

²⁾ Ruinele catedralei romano-catolice ridicate de Alexandru cel Bun pentru soția sa Margareta, rămasă până la capătul zilelor ei catolică; 2. *Biserică-Albă* cu adevărat albă (azi minune de restaurare) a lui Ștefan cel Mare (ambele neștiute de superficialul *Dicționar enciclopedic* al lui Candrea și Adamescu pag. 1511); 3. *Biserica* lui Petru Rarăș, cu scumpă zugrăveală strămoșească.

³⁾ Cf. Leca Morariu, *Un cântăreț al Sucevii: T. Robeanu*, 1926, 4. — Vezi și Victor Morariu, *Călăuza istorică a orașului Suceava* 1921 și Ed. II 1930.

străine se vor fi oprit înaintea acestor ziduri și de câte ori trupe, române, ieșind din cetate sub comanda unui viteaz comandant, vor fi alungat din țara lor pe străinii care cutezau a o călca! Astăzi autoritatea municipală a Sucevii se zice că pune să care pietrele ruinelor ca să paveze cu ele stradele orașului! Românii din Bucovina, martori la acest sacrilegiu ce se comite asupra gloriosului lor trecut¹⁾ sunt siliți să tacă, căci suspecti în fața guvernului ce-i apasă, ei trebuie să înădușe durerea lor, așa și aspirațiile spre un viitor mai bun“ (106—107).

Urmează drumul la munte (firește, cu trăsură), dela Cornu(l)-Luncii la „Dorna-Vatra“ (ii zice — de 2 ori în pag. 110 — austriacește și I. Negruzzi). Impresii fugare, ținute la suprafață, vădind (în deosebire de N. Gane) o anumită expresie anemică, nevolnică, sfângace :

„Nimica nu e mai frumos decât șoseaua care, pornind dela Cornul Luncii, merge pe malurile Moldovei, întâi pe la poalele munților până la orașul Gura-Homorei, apoi prin mijlocul lor, până ce se pierde în Carpații Transilvaniei. Mergând pe valea Moldovei care curge răpede și sălbatic, drumul este silit să-și facă loc prin munții cei mai groși (sic) și să treacă până la Câmpulung de multe ori Moldova încoace și încolo. Varietatea stâncilor ce schimbă de formă (sic) în fiecare minut, Moldova care se grăbește cu violență și vuet a intra în adevărata sa patrie, în România liberă, vălișoarele (sic) ce se ivesc și redispar cu iuteală, orașele frumoase, toate aceste, împreună cu un aier subțire și curat, încântă simțirile și înalță cugetul“ (107).

La *Stâlpul lui Vodă*²⁾ dela Vama, — aceeași tabula rasa întru cele arheologice :

„Stâlpul lui Vodă este o columnă patrată de piatră, cu vârful ascuțit, tăiată dintr'o singură bucată. Dela vârf până la temelie, columnă e plină de inscripții, a (sic : *al*)-căroră înțeles numai un expert l-ar putea pătrunde. După aparență, ea trebuie să fie o piatră comemorativă pentru vre-o faptă de vitejie“ (108).

¹⁾ Cf. Victor Morariu, *Călăuza istorică a orașului Suceava* 1930, 54 : „Așa a găsit-o (sc.: Cetatea) și răpirea Bucovinei, dară mai bine conservată decât în prezent ; căci, așezându-se, după 1775, numeroși Armeni din Transilvania în Suceava, li s'a încuviințat să-și zidească case din pietrele ruinei. Astfel multe case din armenime sunt zidite din pietrele dela Cetate. La fel și otelul *Langer* de astăzi, care a origine a fost curtea baronului Nicolae Kapri ; la 1808, el dăruie clădirea cumunei Suceava.

²⁾ Despre care astăzi ne lămurește Iorgu G. Toma, *Monumentul „Stâlpul lui Vodă“ din Vamă, Cernăuți* 1923.

Și „după o petrecere de cinci zile în Dorna“ — iată-l bunul-rămas simțit pentru Bucovina robită, pentru „nedreapta desmembrare a Moldaviei“. De altfel merită a fi reținută chiar această notă pentru cosmopolita lăncezeală a societății balneare dela „Dorna-Vatra“ :

„Societatea, în stagiunea băilor, se compune din Poloni, Germani și Români, parte veniți din Moldova, parte din Bucovina. Exclusivitatea predominând mai mult sau mai puțin între aceste naționalități, mișcare mai nu se vede. În Dorna nu se fac preumblări și petreceri comune, care dau altor băi atâta viață. Înzadar se încearcă o mică trupă de lăutari țigano-ungureni să înveselească societatea Dornei ; viața rămâne tristă și uniformă“ (110).

Și în sfârșit :

„După o petrecere de cinci zile în Dorna, ne hotărîrăm a ne coborî pe Bistrița în munții Moldovei. Suindu-ne pe plute și depăr-tându-ne de Carpații Bucovinei, ne despărțirăm cu durere de aceste frumoase locuri. Orice bun Român, călător în Bucovina trebuie să se simtă cuprins de aceleași simțiri. Preumblându-se în acei munți încântători, în mijlocul acelor verzi Români, călătorul ar uita că acea-stă parte e supusă unei dominații străine, dacă pajora nemțească în-fiptă în toate părțile nu l-ar face să-și aducă aminte de nedreapta desmembrare a Moldaviei. El își oglindește atunci în gândire modul viclean în care răpirea a fost săvârșită fără a ține în seamă sfințenia tractatelor și dreptul popoarelor. El se simte pătruns de speranță că mai curând sau mai târziu, România va redobândi locurile ce i-au fost răpite și îndreaptă ca mulțămire memoria sa spre Grigore Ghica, Domnul Moldaviei, care prin cutezătoarea sa împotrivire și patriotica sa moarte a înscris numele său cu litere mari în paginile istoriei“ (111).

Să nu uităm că pentru valorificarea acestui scris ne stă la îndemână un termen de comparație : Drumeția lui Gane ! Și chiar pentru aceleași locuri. Din chiar puținul de până aci, ar fi lesne de arătat că expresia lui I. Negruzzi rămâne mai săracă decât cea a lui Gane. Totuși *Bistrița* lui I. N. își are și dânsa părțile ei nouă, originale, dispunând chiar și de calități literare. Și regretăm că, după ce I. N. s'a dovedit un viori memorialist turistic, n'a stăruit mai mult în acest fel de literatură a drumeției românești.

Iată-l deci aportul în plus al lui I. N. în plutăritul pe Bistrița :

„Plutașul nostru se numia George și era ajutat la cârmă de trei feciori ai lui, din cari doi flăcăi, Arsenie și Mihail și un copil, numit Pamfil.

— Adevărat să fie, domnule — zise George adresându-se

cătră unul din noi — că Bucovina o să facă iar parte din Țara Românească ?

— De unde ai auzit aceasta ?

— Adică așa s'a împrăștiat vorba între noi. Se spune că Domnul Românilor s'ar fi înțeles cu împăratul nostru și că împăratul s'ar fi îndatorit să-i întoarcă Bucovina după trei ani de zile, așa, de bună voie, fără bătaie și sânge.

— Nu mai crede, tătucă — zise Arsenie — cât e lumea nu mai dau Nemții de bună voie înapoi o țară pe care au pus odată mâna.

— Și adică de ce n'ar da-o Împăratul înapoi ! Nare el destule țări mai mari, ci-că, și mai bogate decât a noastră ?

— Eu știu ce știu — răspune Arsenie. — Șase ani de zile am fost catană și m'au trimis prin multe țări. Când eram în Țara Ungurească, și acolo era vorba că Împăratul le-a da cutare lucru sau cutare de bună voie, și toate au rămas vorbe. Când ne-am dus dincolo la Talieni, câte s'așteptau și acolo dela Împăratul, și Împăratul se făcea că nu știe. La urmă s'au sculat toți Talienii și au fost lupte și vărsări de sânge.

— Te-ai luptat și D-ta în Italia — îl întrebă tovarășul meu.

— Cum nu ? — răspune Arsenie. — Am fost chiar rănit la piciorul drept, dar m'am îndreptat în câteva săptămâni.

— Și unde ți-a plăcut mai bine, la Italiani sau la Unguri ?

— Apoi, cât nu era bătaie mi-a plăcut mai bine la Talieni. Ei sunt oameni mai de omenie cu care te poți înțelege, dar Ungurenii ceia sunt mândri și îngâmfați, de ferească Dumnezeu !

— Și când vorbeai Italianilor românește, te înțelegeau pe acolo ?

— Cum să nu înțeleagă, bată-i focul ! Dă-i încolo, domnule, știu românește ca d-ta și ca mine, numai se fac că nu pot bine vorbi. Și după ce s'a început bătaia, răi mai erau și ei și Franțujii. Dar din toți mai a dracului erau niște Turci pe care tot la urmă îi trimeteau ; și când năvăliau ei, noi tot ne dam înapoi.

— Aceia nu erau Turci, ci Franțuji ca și ceilalți.

— Nu știu ce-o fi fost, dar erau îmbrăcați ca Turcii și țipau și strigau de mama focului.

— Tătucă, — zise deodată copilul Pamfil — mai deunăzi la cumătrie zicea uncheșul Vasile că n'a să mai fie trei ani până ce o să ne sloboadă de sub Nemți.

— Nu te amesteca și tu în vorbă, măi băiete — răspune tată-so — și ia sama la cârmă ! Doamne, bine-ar fi domnule, dacă ne-ar da Împăratul înapoi ! Da cine mai știe dacă aceste vorbe sunt adevărate ; mă tem c'oi muri sub Nemți, cum am îmbătrânit.

— Nu ne mai dau înapoi câinii cei de Nemți până ce n'om face și noi că Talienii — zise Mihail, care până acuma nu luase parte la vorbă.

— Taci mă ! — strigă tată-so, uitându-se cu îngrijire împre-

jurul său. Împrejur erau însă numai stânci și munți. În depărtare se zăreau șchelile unde se opriau plutele. Convorbirea se sfârși și peste câteva minute trăsesem la mal" (113—115).

E mai ales acest accent de osmosă etnică, de frăție, născută iară nu făcută, între Moldovenii ambelor maluri ale Bistriței, — noul aspect din colindul bistrițean al lui I. Negruzzi. Iar — printre cele stridente (ca d. p. vorba atât de nepopulară : „o să facă iar parte din Țara-Românească" ; sau chiar expresia ; „cât e lumea" în loc de neaoșul : *cât îi lumea*), calitatea literară se afirmă în tipare autentice ca : „tipau și strigau de mama focului" ; sau în acea pre-iscusită fixare a mentalității rustice, prinsă în aprecierea *Talienilor* (atât de aievea fonografiată) : „Cum să nu mă ntelegă, bată-i focul ! Dă-i încolo, domnule, știu românește ca d-ta și ca mine, numai se fac că nu pot bine vorbi".

Pentru dăinuirea vieții patriarhale din muntele nostru, e documentară informația :

„Viața în aceste familii, e încă de tot primitivă și patriarcală. Am cunoscut un bătrân răzăș, care — după încredințarea lui — număra peste o sută de ani. El avea o moșie de trei sute de fălci și trăia liniștit în mijlocul unei numeroase familii. Strănepoții lui pe cari îi trimetea cu plute la Piatra sau, călare, la Neamțu și Folticeni, ei spuneau despre orașe în care locuiesc ceilalți oameni împreună, despre palaturi frumoase, despre vuetul lumii ; bătrânul îi asculta cu minunare, căci nu părăsise niciodată munții în care se născuse, în care trăise așa de mult și în care voia să sfârșească îndelungata lui viață" (116).

Pentru aprigile vremi de acu trei sferturi de veac, când albia Bistriței (vorba vine : *albie !* ...) încă nici pe atâta nu era „nivelată" (cu mijloacele explozibilelor din zilele noastre) pe cât nu e astăzi, — constituiesc adevărate documente pentru viitoarea *Monografie*¹⁾ a *Bistriței*, știri ca acestea :

„De pe acolo încep locurile cele mai sălbatice și mai frumoase. Bistrița își taie o strămtă cărare prin stânci mărețe și, adeseori când cârmașul e nepriceput, se sfarmă pluta în mii de bucăți și se nenorocesc acei ce se află pe ea. Afară de plutași nu călătorește pe acolo nime pe plută. Cu mulți ani înaintea noastră se preumblase câțiva Inglezi, cari au rămas încântați de acele frumusețe ale naturii și așa au trebuit să afle Românii dela străini cât de frumoasă este țara lor" (117—118).

¹⁾ O minune ca Bistrița noastră își reclamă neapărat *Monografia*.

Ba iat-o atestată și existența unui „rapid” (unui accelerat) al pluielor :

„— Stan a fost unul din plutașii cei mai inimoși. Primăvara când nime nu îndrăznia să se coboare pe plută nici măcar cale de o sută de stâneni, el se coboria pe catarguri în jos până la Piatra.

— Ce fel, *pe catarguri*?

— Vedeți că primăvara când zăpezile se desgheață și șiroaiele sunt mari, apa e așa de răpede, încât te duce dela Dorna până la Piatra într-o jumătate de zi, unde vara trebuie să mergi două, trei, chiar și patru zile. Pe atunci plutele nu se pot cobori, fiindcă nici o sută de oameni nu pot dovedi cârma. Dornenii leagă atunci patru brazi lungi și mari unul de altul și se coboară cu dâșii la Galați. Acolo corăbierii le cumpără și le fac catarguri. Sunt însă timpuri, în care apa e așa de răpede, încât nu te poți cobori nici pe catarguri, fără a fi sigur că vei peri” (124).

Și, în sfârșit, — adevărată plutărire (*adevărată* — fiind condiționată cu un accident plutăresc) :

„— Cine a fost acel Toader? — îl întrebai. Dar cuvintele mele nu mai fură auzite ; vuetul se făcuse prea mare. Pluta se ridica și coboria, se izbia în dreapta și 'n stânga, când acoperită de valuri, când zburând pe deasupra stâncilor. Deodată se auzi un vuet ca cum pluta ar fi fost spintecată în două și ne văzurăm spânzurând cu tot vasul (sic) nostru în vârful unei stânci care ieșia amenințătoare din apă. Un moment rămaserăm cu toții în nemișcare, uitându-ne unii la alții ; apoi ambii plutași se desbrăcă, își făcură cruce, luară drugii și se acătară pe stânci. Amicul meu ¹⁾ și eu puserăm mâna pe cârme și toată lumea lucra la postul său, pricepând că aici nu mai era vorba de petrecere. Într'adevăr puterea valurilor începea a despărți și a desprinde grinzile plutei și nu lipsia mult ca toată pluta să se facă bucăți. Fără plută este însă cu neputință de a scăpa ; furia apei covârșește puterile omului celui mai tare și miile de stânci peste care se aruncă valurile n'ar lăsa în câteva secunde nici o urmă din omul pe care nenorocirea l-ar fi făcut să cadă în apă. Plutașii se încercau să miște pluta cu drugii lor din loc, însă aflându-se însuși (sic : *înșiși*) pe stânci lunecoase puteau să cadă în fiecare minută în mijlocul apei. Deși din moment în moment acoperiți de valuri, ei nu pierdeau capul (sic), ci munciau cu cumplită osteneală. Noi pe de altă parte lucram voinic la cârme și instinctul ne spunea cum trebuie să manoperăm. A descrie acel sfert de ceas de cumpănă este prea greu, destul că deodată ne văzurăm iar înaintând, locurile deviind mai puțin periculoase și peste zece minute Bistrița era iar lină și liniștită” (127—129).

¹⁾ În ipoteza noastră : N. Gane !

Pasagiul acesta are rostul de-a ilustra iarăși stângăcia formei lui I. Negruzzi. Alunecarea expresiei improprii până la : „*vasul nostru*“ — pentru obișnuita *plută*¹⁾ și germanismul : „ei nu pierdeau capul“ ; și evasivul : „*destul că* deodată ne văzurăm“... — sunt pilde elocvente. E o bună distanță dela această dibuire și până la plasticitatea și sugerația lui N. Gane, care glăsuește²⁾, d. p. : „Acolo Bistrița, speriată ea însăși de neagra strâmtoare, se aruncă viforoasă și înspumată, grămădind val peste val, ca doar va ieși mai curând la lumina soarelui, și glasul ei ca tunetul răspunde din zid în zid...“.

Dar în general, I. Negruzzi e mai puțin scriitor, mai puțin poet decât N. Gane, activitatea lui mărginindu-se în cele din urmă la corvada de director al *Convorbirilor literare*, deci la munca de efemeră, prozaică bucatărie redacțională... Și nu uităm că I. Negruzzi își înseila aceste impresii de călătorie la 1867, câtă vreme amintirile lui Gane apar mult mai târziu.

Iar în calitate de protagonist al *Junimii* și director al *Convorbirilor*, I. Negruzzi își va manifesta apoi *bucovina* sa cât se poate de intens și de simpatice. Mai rar redactor, director de revistă, care, ca I. N., află răgaz de-a sta în corespondență cu te=miri=cine, de-a strămura, de-a încuraja, ba chiar de-a se preta la diverse „comisioane“ (însărcinări, îndatoriri de caracter particular). Față de convorbiriștii bucovineni va fi deci de-o admirabilă sollicitudine.

Pentru bucovineanul Samson Bodnărescu, I. N. ne dă d. p. următoarea (aproape desăvârșită) schiță :

„Samson Bodnărescu, mult mai sficios și mai tăcut, avea poate mai puțină învățătură decât Vârgolici, dar era desigur înzestrat cu o mai bogată imaginație. La început junele autor bucovinean ce se lipise cu dragoste de noi, părea chiar că are un talent poetic însemnat. Când veni întâi în *Junimea* cu tragedia sa *Rienzi*, toți am fost surprinși. Curajul acestui tânăr de a se risca el, cel dintâi din toți autorii români, într-o tragedie istorică originală în cinci acte și'n versuri, ba încă în necunoscutele versuri albe, având forma iambului, merita să fie îmboldit. Deasemenea încercările sale de a compune în românește hexametre și pentametre în formă antică erau foarte laudabile, chiar și din cauză că dovedia cu aceasta cât de ușor se poaterivește limba noastră la formele cele mai grele, mai variate de prozodie. Dar un mare păcat a avut Bodnărescu : el a fost obscur tot-

1) În continuare (*Istoria lui Toader și a Mariucăii*), această inadvertență va ajunge până la „o luntre“ ! *Luntre* pe Bistrița !

2) Cf. cit. *Bucovineanul N. Gane*, 1938, 14.

deuna în modul lui de a se exprima și poate de a cugeta. Din cauza unui asemenea defect, oricât de bine și frumos ai scrie, nu poți fi gustat decât de un număr foarte mărginit de cefitori, ceea ce însemnează că niciodată nu vei fi primit de către un popor întreg ca un adevărat poet al său. Bodnărescu nu s'a putut îndrepta de acest neajuns și a rămas și va rămâne puțin cunoscut. Ca și pentru Xenopol, așa și pentru Bodnărescu noi ne-am cotizat să-l trimitem în străinătate, dar în loc de a alege Parisul, unde poate contactul cu via și impresionabila populație a marelui oraș, ar fi ajutat lui Bodnărescu să se scoboare din nouri pe coaja pământului, el a preferit să meargă la Berlin, unde s'a cufundat tot mai mult în meditațiuni confuze și obscure. Toate tragediile și scrierile sale posterioare păstrează același caracter. Întors în țară el fu numit bibliotecar, apoi profesor la școala Trei-Erarhi, de unde în curând Epitropia așază-mântului Bașofa, îl hotărî să primească a dirige liceul proaspăt înființat la satul Pomârila. Acolo, om înșurat, director conștiincios și bine plătit, el a trăit la țară liniștit, sănătos și fără de grije. Dar lipsa unui cerc de oameni inteligenți și a oricărei îmboldiri a fost cauza că el s'a depărtat aproape cu totul de literatură" (*Amintiri din „Junimea“* 203—205).

E apoi locul aici să amintim că într-o bună zi „Junimea“ e surprinsă și din partea altcuiva care îi trimite versuri, ca din partea Bucovinei, dela Cernăuți. E *Nicu Lazul*. Adecă, după aceleași *Amintiri din „Junimea“* (200—201):

„Într-o zi, am primit din Cernăuți, iscălite cu acest nume, poezii și o scrisoare care m'au interesat foarte mult. Voind să știu cine este acest Nicu Lazul, i-am cerut deslușiri asupra trecutului său. Drept răspuns el mi-a trimis o lungă auto-biografie cu atâta spirit scrisă, încât și eu când am citit-o întâi și întreaga Junime când a luat cunoștință de dânsa mai târziu, a simțit pentru autor un viu interes. După obiceiul nostru l-am întrebat de nu voește să se așeze în Iași și el mi-a răspuns afirmativ, însă numai în cazul când i-am procura un post. Tot Nicu Gane ca primar trebui să caute acea funcțiune dorită și o găsi după câțva timp la o vacanță ce se produsesse. Lazul veni. Dar ce figură puțin simpatică, ce maniere arogante! În curând el dispăcu tuturor, și eu am început a mă căi că l-am adus printre noi. După câteva săptămâni el plecă din Iași și mi trimise o scrisoare în care mă ocăria de sus până jos că nu i-am găsit un post mai bun, mai vrednic de un bărbat cu meritele sale. Totodată el ne expedia — spre marea noastră ilaritate — două demisii scrise, una din funcțiunea comunală, și alta din Junimea! Mai târziu, așezându-se la Piatra, el a scris contra noastră prin gazete. Întâlnindu-l prin munți la o călătorie a mea, el se făcu că nu mă cunoaște și numai în primăvara anului 1888, când unii membri ai Junimii compuseră guvernul, el își aduse aminte că-i făcusem

bine odată, și mi scrise, rugându-mă să stăruiesc să i se încredinșeze iarăși un post, cât se poate de neînsemnat de astă dată. Se'nțelege că nici nu i-am răspuns."

Ei bine! Să fim pe pace! Putem azi lămuri că puțin simpaticul, arogantul Nicu Lazu nici nu era bucovinean. Ci după informația lui Iacob Negruzzi, în *Dicționarul Junimii* („Convorbiri literare” 1925, 53), Lazu Nicu (= Gr. N. Lazu¹⁾) era „născ. în Bacău sau Piatra la 1845” și „† 19 April 1898”.

Dar datorită grijuliului director de revistă I. Negruzzi, suntem azi în stare să ne întregim, sub atâtea aspecte, imaginea veridică a câtorva din pleiada celor ce rămân fruntași ai culturii românești bucovinene. Aceasta cu concursul corespondenței lor, pe care I. N. ne-a păstrat-o cu perfect-adekvată și rară înțelegere. Generozitatea lui I. E. Torouțiu ne-o prezintă (împreună cu oarecare strădanie a d-lui Gh. Cardaș) în *Studii și documente literare* vol. I 1931, — scrisori către I. N. deci, din partea lui T. V. Ștefanelli, D. Onciul, S. Fl. Marian și Dr. Gh. Popovici (= T. Robeanu). Ilustru *tirifoi cu patru foi*²⁾, aducător de noroc, dar și de trainică și definitivă încheiere literar-științifică pan-românească — înfățișat printr'un poet (și ce poet de rasă: T. Robeanu!), un prozator (Teodor Ștefanelli), apoi unul dintre cei trei-crai ai folclorului românesc (Simeon Florea Marian — cu care doar Tudor Pamfile și Artur Gorovei se mai pot măsura) — și un eminent om de știință (Dimitrie Onciul). Și, fiindcă veniau din Bucovina, din cel mai istoric pământ românesc, — tuspătru stăpâniți și de râvna cercetărilor istorice.

Așadar, grație solitudinii lui I. Negruzzi, iată-ne azi în situația de-a putea înregistra prețioase știri ca cele ce urmează.

1. Dela T. V. Ștefanelli. — Judecător de instrucție la Coțmani, Ștefanelli trimite *Convorbirilor* studiul (azi — 1939 — extrem de actual) *Câteva date statistice și istorice din Bucovina*, constatând:

„După cât știu eu, foaia³⁾ Dv. este cetită și căutată în Bucovina, și, poate prin acest articol scris cât se poate de obiectiv, se

¹⁾ Cf. I. E. Torouțiu, *Heine și heinismul în literatura românească*, 1930, 155.

²⁾ Nu l-am înglobat în acest șirag și pe D. Petrino, dânsul fiind numai pe umătate bucovinean, ca unul care s'a născut în Rujița Basarabiei. — Și caracteristic pentru abilitatea directorială a mentorului convorbirist I. Negruzzi e faptul că Negruzzi a știut să rămână până la capăt în bune raporturi cu D. Petrino, cu belicosul D. Petrino, chiar și când Petrino s'a ridicat violent împotriva Junimiștilor și a Junimii, încolțindu-l până și pe Maiorescu.

³⁾ *Revista* „Convorbiri literare”.

vor mai deștepta oamenii noștri, și se vor mai apuca de lucru. Dar chiar de nu s'ar realiza acest scop, atunci acest articol cuprinde destule date, care cred că va (sic: vor) interesa și pe publicul Dv., care ține la noi și la țărișoara noastră" (*Stud. și doc. lit.* I 193).

Pentru condițiunile publicisticii românești din Bucovina, Ștefanelli, acum „membru la tribunalul din Suceavă“, ne informează:

„Noi cei din Bucovina, scriem păcatele noastre, câțiva câte ceva, ca să ne perfecționăm în limbă și să mai dăm câte un semn de viață, dar ce folos că n'avem unde publica scrierile noastre, fie bune ori rele. Eu mă țin lipcă de *Convorbiri*, fiindcă cei mai mulți colegi ai mei, precum Slavici, bietul Eminescu, Chibici-Revincanu sunt membri ai Junimii, și a fost cinste mare pentru mine, unicul ¹⁾ bucovinean, că ați publicat scrierile mele: *Câteva date statistice și istorice din Bucovina*, *Sandu Țintilă*, *Comoara lui Pintea*, precum și câteva poezii. Vă mulțămesc pentru aceasta din toată inima, și vă rog să-mi conservați și pentru viitor bunăvoința D=voastră. Scuzăți că am hodonorogit mai mult decât trebuia, dar tribunalul meu din Suceavă are ferii și eu timp, și deaceea am făcut vorbă mai lungă“ (195).

La 1885, tot dela Suceava, Șt. intervine pentru publicarea în „*Convorbiri literare*“ a poeziilor originale datorite d-rei *Stanca Xenopol* și a cântecelor populare culese la Dorna de aceeași pseudo-nimată *Stancă*, recte ²⁾ *Adela Xenopol*, precum și pentru publicarea impresiilor lui A. D. Xenopol asupra Dornei ³⁾. Adecă:

„Sfimate Domnule Negruzzi,

Te vei mira de îndrăzneala mea, dacă-ți voi spune cumcă scrișoarea de față este menită a-ți face reproșuri. De ce? Apoi dă, ca judecător am să stau strâmb și să vorbesc drept, spuindu-ți cumcă îți fac reproșuri din cauză că nu binevoești a publica poeziile, atât originale cât și populare, ce le-au ⁴⁾ trimis d-ra Xenopol sub pseudonimul *Stanca* la redacțiunea *Convorbirilor* înainte ⁵⁾ de câteva luni. Am cetit celelalte poezii originale publicate de Stanca în *Convorbiri*

1) Editorii I. E. Torouțiu și Gh. Cardaș rectifică (ibid. 201): Înaintea lui Ștefanelli colaboraseră la *Convorbiri* și alți bucovineni: D. Petrino, Samson Bodnărescu, V. Burlă, Marian, Șt. Ștefurea ș. a.

2) Cf. editorii Torouțiu=Cardaș, ibid. 201.

3) Memorialul lui A. D. Xenopol, *O călătorie la Dorna în Bucovina* (1888) apare abia la 1900 în „*Arhiva*“, Iași XI (Torouțiu=Cardaș, ibid. 201), pag. 1—25 și 93—111.

4) Ștefanelli face deci uz de forma arhaică *au* (la p. 3 sg.), ca atâția alții, pe atunci (Alecsandri d. p., etc.).

5) Latinism=germanism: = *acum câteva luni, vor fi fiind câteva luni*.

și am văzut că sunt foarte bune, și deaceia cred că și poeziile ce le-au trimis acumă Convorbirilor, nu vor face rușine redacțiunii, măcar că nu le cunosc. Iar ce se atinge de ¹⁾ poeziile populare, apoi știu că astă vară, Stanca, bolnavă cum era, au cules în Dorna mulțime de poezii populare foarte frumoase, menite pentru Convorbiri. Pe de altă parte d-l profesor A. D. Xenopol au scris o schiță foarte frumușică asupra Dornei ²⁾, așa precum au fost cea publicată an în Convorbiri asupra băilor din Mehadia, și văd că n'a publicat-o încă; seamănă că se teme ca să nu rămâie în cartoanele redacțiunii, precum a rămas până acumă un articol ce l-a trimis mai an ³⁾ Convorbirilor. Noi, cei din Bucovina, ne-am bucura foarte mult, dacă Convorbirile ar publica atât schița lui A. D. Xenopol asupra Dornei, cât și poeziile Stancăi, culese ⁴⁾ în Bucovina sau compuse în urma inspirațiunii din munții Bucovinei, și cred că și D-ta vei fi de opinia mea, că scriitori probați ca Xenopol susțin autoritatea Convorbirilor, la înălțimea la care a ajuns, întrecând toate foile literare române. Asemenea Stanca are cugetări adânci și frumoase și avânt poetic, și-ar fi păcat să n'o încurajați. După idea mea, sunt oameni de spirit toți ⁵⁾ Xenopolenii" (196).

2. Dela D. Onciul. — Corespondența pornește de pe când Onciul „cand. philos.” (1884), deci aproape licențiat în filosofie, e încă „începător pe calea publicațiunii . . .” Dar foarte curând, fostul candidat de licență, de acolo, dela Cernăuți, putea debita convingeri științifice ca acestea :

„Aceste date îmi trebuesc, parte pentru critica cronicelor, parte pentru rectificarea cronologiei lui Radu Greceanu, rătăcirile căruia se explică foarte bine cu ajutorul paleografiei, încât rămâne afară de îndoială că Radul Negru despre care vorbește Greceanu, nu poate fi altul decât fiul lui Alexandru Basarab și tatăl lui Mircea, carele a domnit între 1372—1385” (213—214).

„Negru Vodă nu e decât o personificațiune pentru Negrii Vlachi” (217).

Din frământul acestui martiric și eroic D. Onciul, veșnic și toată viața lui în crâncen război cu ingraturul său fizic, din vânzolierea

1) Sintaxa germană: *Was aber die . . . anbelangt . . .*

2) Ștefanelli fusese deci în contact cu vilegiaturistii A. D. și Adela Xenopol, în acest timp.

3) Neglijare a lui A. D. Xenopol din partea *Convorbirilor* de care, se vede Xenopol s'o fi căinat lui Ștefanelli.

4) Dar *Convorbirile* n'au publicat nici aceste „poezii” (= cântece) populare de „Stanca” . . . (cf. Torouju-Cardaș, *ibid.* 201).

5) Adecă: Alex. D. Xenopol, Nic. D. Xenopol și Adela Xenopol (Torouju-Cardaș, *ibid.* 201).

lui cu mărnutele răstriști ale zilei, străbate discretul oftat — dar și mărturia de necurmată, împătimită strădanie către Excelsior :

„Nu vreu însă să Vă molestez cu vorbă lungă despre ocupațiile și năcazurile mele pentru ca să Vă conving despre starea lucrului. Fie de ajuns observarea că datoriile chiemării mele de aici îmi răpesc prea mult timp pentru ca să pot lucra destul și'n literatură, și că tot anul trecut reușind a obține un concediu, am fost ocupat cu cercetări în arhivele din Viena și Berlin pentru studiul ce mă ocupă de doi ani încoace“ (214—215).

La fel :

„Deaceea cred că voi afla scuză la D=voastră, mai ales dacă veți lua în considerare nevoile mele“ (220—221).

Binevenită ni-i mai ales următoarea confesiune pentru obligația, specific-bucovineana tradiție a abnegației în slujba neamului :

„Dacă lucrurile oficiului, apoi și ocupațiunile în felu de felu de comitete și comisuni dela care, sub împrejurările noastre, nu te poți retrage, îți risipesc timpul și-ți desconcentrează puterile atât de mult, e de înțeles că numai încet poți înainta cu lucrări literare“ (216).

Și apoi, iarăși, înalta scrupulositate¹⁾ a trăinicieii — am zice moldo-bucovinene :

„Vă rog să mă îngăduiți încă o lună, pentru ca să Vă pot trimite un lucru bine cumenit înainte de a-l da publicității. Cred că partea trimisă va fi destul pentru Februarie și Mart, dacă însă nu, atunci e mai bine să se întrerupă pe o lună urmarea studiului, decât să se publice un lucru precipitat“ (217).

Și apoi afectuoasa grijă a lui D. O. pentru dănuirea *Convorbirilor literare* :

„ar fi datoria statului să subvenționeze o revistă literară de asemenea importanță pentru cultura națională, până ce publicul va fi mai mult educat pentru un lucru ca acesta“ (221).

Și iarăși — cu toate adversitățile trudei științifice — neostoitul dor de a se consacra marei sale pasiuni covârșitoare :

¹⁾ În opoziție cu anumită superficialitate — vestejită incidental chiar și de Ciprian Porumbescu, în cutare scrisoare a sa : „ferne von aller bekannten rumänischen Flunkerei“ = departe de orice fârfâială, fanfaronadă notorie-românească (v. „Junimea literară“ 1925, 294) — cf. în zilele noastre simptome ca : Gh. Călinescu, Gh. Oprescu, Șerban Cioculescu etc.

„Nici un lucru însă nu mi-a mers așa greu ca acesta, fiind neconținut tot împiedecat prin ocupațiunile mele, care mi-au răpit timpul cel mai prețios pentru ceea ce aş fi avut să fac după dorința mea și după cum mă trage mai mult inima“ (222).

Și atât de elogios=caracteristică, pentru pilduitoarea omenie a lui I. Negruzzi, de a fi cât mai serviabil față de colaboratorii săi și față de cei ce meritau o mână de ajutor, — antiteza cu Tocilescu :

„Pentru manuscriptul despre care V'am scris, m'am adresat, cum mi-ați zis, către D-l Tocilescu, dar D-lui nici n'a aflat de cuvîntă a=mi răspunde. Nu știu cum să înțeleg această tăcere, căci nu pot presupune că D-l Tocilescu n'ar fi primit scrisoarea mea“ (215).

3. Dela *S. Fl. Marian*. — Marian și T. Robeanu sunt mai ales cei pe care I. N. îi regardează cu părintească împlinire a dîferite efemere însărcinări ; Marian încă de pe când e student la Cernăuți („*Prier*“ 1875) și apoi „teolog absolvat“ la Siret (Nov. 1875). Ba cere schimbul cu publicațiunile sale, ba o adresă (a lui Alecsandri, Maiorescu), ba o intervenție la Creangă (dela care speră înformații pentru *Ornitologia* sa).

Obidirea Bucovinei robite e ilustrată cu pasagiul :

„Ce se atinge de spedarea Convorbirilor, apoi Vă pofesc să trimiteți Nr. 7 fără de învălitoare, ci amestecat printre coalele numărului 8 și numai cu învălitoarea acestui din urmă, ca să nu deie nemții peste dînsul și să mi-l confisceze, pentru că pre toate ziarele române ce au conținut câte vreun articol în contra *hahamului* germano=jidovesc din Cernăuți, nemții le-au confiscat“ (274).

Și, ca și la Ștefanelli și Onciul, aceeași prețuire a *Convorbirilor literare* :

„Vă trîmit *doi galbeni* pentru sus amintirii ani, rugându-vă ca să-mi trîmiteți orișicînd Convorbirile, că eu nicicînd nu mă voi re-trage cu plata“ (277).

4. Dela eminentul și proeminentul *Dr. Gh. Popovici*, savant dublat și de gingașul trubadur *T. Robeanu*... — Ce bogăție de documentare — în corespondența salvată de Iacob Negruzzi ! Și, desigur, și cîtă justă prețuire din partea comprehensivului Negruzzi pentru neobișnuitul *T. Robeanu* !... Pe care însă, acelaș faimos *Grigori Tocilescu* îl va neglija după acelaș calapod snobistic pe care-l profesa și față de D. Onciul :

„Încă în ¹⁾ vara trecută am trimis d-ului Tocilescu 24 documente slavone pentru ca să publice. D=sa nu o face. Binevoiti a le reclama -- căci mie D=l T. nici nu=mi răspunde — și a le expedia eventual la adresa mea. Dacă primiți, le=aș publica ²⁾, însoțite de note iuridice ³⁾, din când în când în *Conv. lit.*“ (402).

„De asemenea Vă rog să=l rugați pe d=l Tocilescu să=mi în=poieze documentele, căci în nici un chip nu pot permite să se pu=blice în *Rev. d=sale*“ (403).

Deci: Iată=l d. p. rarul aliaj de implacabilă scrupulositate și de strălucită modestie a savantului și poetului Popovici=Robeanu (— și te pomenești fredonând... emblema, pe care sufletul de poetă și de femeie al Veronicăi Micle a știut să=l ținuiască în pre=zentarea Omului=Eminescu ⁴⁾): „Mai apoi ai venit în Iași, tot modest și strălucit“... Deci: *tot modest și strălucit*...). Dar T. Robeanu și=a înscris el însuși un soi de Motto în fruntea corespondenței sale convorbiriste, cuvântând în cutare scrisoare a sa:

„Colaborarea mea la *Conv. lit.* este pentru D=voastră o ade=vărată nenorocire. Lucrările sunt mici și puține, dar corecturile mari și dese“ (399).

Decenta cuviință cu privire la stihuire:

„Dacă veți afla că poezia alăturată nu este complet netrebnică și s'ar putea publica, Vă rog să nu ștergeți acel *Cernăuți* dela urmă. Rugămintea Vă va pare copilărească — și poate și este un lucru hazliu, dar, dar... Aș dori ca publicul român să audă rădi=cându=se din când în când glasuri, cari să=i aducă aminte de uitata Bucovină — glasuri fie ele, în lipsa evidentă de privighitori, chiar numai ciripiri de vrăbii“ (397).

„Îndoiala ce ați arătat asupra înțelesului ultimului vers din *Cântec vechiu* m'a făcut să modific alcătuirea întreagă; socot că în această a doua ediție nu am stricat nimic din ceea ce era bun în varianta dintăi“ (405).

Și reală autocritică:

„Relativ la obiecțiunile atât de juste și la sfaturile atât de binevoitoare, ce mi=ați scris cu prilejul încercărilor mele în stihuire, ce Vă pot răspunde? Simțesc desăvârșita lipsă a acelei răbdări olimpice ce trebuie să o aibă adevăratul artist în a rofunji asprimile formei și a limpezi idea până la sensibilizare“ (403).

1) *Decalc străin*: „în vara trecută“; românește: *vara trecută*!

2) N'au ajuns a fi publicate! (Cf. Torouțiu=Cardaș, 417).

3) Fonetica germană: „iuridice“, pentru: „iuridice“.

4) Cf. Leca Morariu, *Omul Eminescu* în volumul *Botoșanii în 1932*, pag. 247.

Aceeași cuviincioasă și conștiincioasă modestie în făptuirea științifică :

„Înainte de ¹⁾ vro câteva luni am fost invitat să conlucr la almanahul ce-l va tipări în curând România-Jună în Viena. Conștiința mea de începător nu-mi da voie să mă pun în rândul persoanelor, despre care se zicea că au făgăduit concursul lor și cari fără excepție sunt oameni cu renume literar. Dară societatea editoare a aflat, se vede, că numărul autorilor bucovineni contribuenți ar fi fără porție de mic și mi-a adresat un al doilea apel, la care nu mai puteam răspunde cu un refuz“ (404).

„Sunt patru ani de când am tipărit în coloanele Convorbirilor întâia mea încercare literară. Îmi aduc aminte că am avut atunci intențiunea de a înzestra revista D-Voastre cu o serie foarte continuă de lucrări asupra vechiului drept român. Spre binele meu și al Convorbirilor intențiunea aceasta a rămas nerealizată“ (406).

„Și în articolul publicat în ultimul număr, s'au strecurat mai multe greșeli, ce în nici un chip nu pot fi lăsate fără rectificare“ (399).

Iată-l apoi sbuciumul *tantalic* ²⁾ în vitregia precarelor condiții de activare științifică românească la Cernoviț ! După ce accentuiază : „De bună seamă, că noi bucovinenii trebuie să fim îndoit de silitori“ (406) — mărturia că :

„Simțesc la fiecare pas ce voiesc a-l face, că, departe de arhivele române, mă aflu în un mediu cu desăvârșire infavorabil tendențelor mele“ (408).

Și la fel, când intervine pentru alt bucovinean ³⁾ de ispravă : „Dionisiu Olinschi-Olinescu“ :

„Acestor ocupațiuni științifice, cărora li s'a dedicat cu o abnegațiune la noi proverbială, a căzut însă victimă cariera sa. N'aveți închipuire cât de ficăloase sunt la noi împrejurările. Publicațiunile lui i-au atras nefavoarea superiorilor, în consecuență neconținute neplăceri, în urmă demisiunea. Această nedreaptă întâmplare îl silește a trece în România“ (411).

Și iarăși-și iarăși, mărturia marei pasiuni a lui Dr. Gh. Popovici : istoria dreptului român :

¹⁾ = Acum vro câteva luni ... (Cf. Ștefanelli !).

²⁾ Cf. mărturia : „Vă sunt viu recunoscător pentru binevoitoarea încercare de a mă sprijini în aspirațiile mele a la Tantalus“ (409).

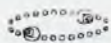
³⁾ Pe care, în deosebire de foarte utila *Enciclopedie Română* Tom. III 1904 a lui Dr. C. Diaconoviți (Enciclopedie ignorată de presumptuosul *Dicționar enciclopedic* al lui Candrea-Adamescu), superficialul *Dicționar enciclopedic* al lui Candrea-Adamescu îl execută atât de sumar !

„Am mers în școala istoricilor de drept german și am căutat să deprind metoda lucrării; apoi m'am reîntors la primul meu amor și m'am ocupat iar cu puținele izvoare de drept român, ce le avem aici la dispoziție" (406).

Iată deci ce revelații, ce fel de „Bucovinie" mai datorăm celui Iacob Negruzzi, care și de altfel s'a vădit un prea blând și prea bun Sămăritean, gata să se aplece asupra rănilor celui prăbușit în margine drum, și care, în înalta sa moldovenie pură — departe de acea alitu-dine grozăvistă care, Doamne=ferește, îți poate evoca imaginea metaforei populare că: *s'a urcat râma'n par și crede că=i balaur...* — a știut, cât de cât, să aline suferințele dreptului Iov!...

Pentru fapte ca acestea, îi închinăm astăzi¹⁾ amintirii lui Iacob Negruzzi duioasa noastră recunoștință...

Leca Morariu

Din corespondența lui C. Morariu²⁾

Iubite Domnule frate Gheorghe,

Cu mare plăcere Vă trimit cartea *Părți din istoria Românilor bucovineni*, ca să o citiți fraților rezeși de acolo dela Domnia=Voastră. Nu=mi trebuie nici o plată pentru această carte, căci plată mai mare nu voi avea alta, decât dacă voi ști că scrisul meu a deșteptat frați de=ai mei din somnul morții. Vă scriu și adresa românește; și cum să nu Vă scriu așa, când știu că un strămoș al Domniei=Văstre, anume Tanase Țântă, a dăruit ca Român și creștin evlavios pământuri pentru schitul Zămosția, după cum spun în cartea ce V'o trimit la fața 59!

Dorindu=Vă tot binele și spor la deșteptarea fraților rezeși, rămân al Domniei=Văstre —

Cu toată stima și dragostea

C. Morariu
paroh

Pătrăuți pe Suceava în $\frac{21 \text{ April}}{4 \text{ Mart}}$ 1902

1) Conferința această fusese menită pentru comemorarea morții lui Iacob Negruzzi († 6 Ian. 1932), dar și-a împlinit rostul de conferință abia la 14 Faur 1939 în ciclul *Universității libere dela Societatea pentru Cultură*, Cernăuți.

2) D=1 prof. Dr. Emil Sahleanu (Cernăuți) ne pune la dispoziție această scrisoare, document sub multe raporturi interesant, descoperit de d=sa la gospodarul=răzeș Gheorghe Țântă din Ivancăuți, în casa căruia însă „nimene dintre copii nu mai știa românește".

Răsărit

Aruncă răsăritul în larg de lume suliți
 Cascadele de aur s'au rălăcit pe uliți.
 Ca varu=i fața lunii ce peste zări se pleacă
 Arhanghelii tăcerii strâng săbiile 'n teacă.

Despică ciocârliă țăriile în două.
 Copacii strâng în palme podoabele de rouă.
 În aburi calzi câmpia=și desface mozaicul.
 Răsufletul de ingeri pe lanuri mișcă spicul.

Cu bună dimineață pe buze fug izvoare.
 Împeștrijate turme iau drumu'n piept spre soare.
 Ecoul unui fluer din stâncă'n stâncă strigă
 Genuni împădurite cu basme și ferigă.

Cernăuți, Febr. 1939

Adelina I. Cârdei

Marie Eugenie delle Grazie despre Români ¹⁾

Este una din scriitoarele germane contemporane, căci a murit la 1931, totuși mai puțin cunoscută, în raport cu nume ca Louise von François, Ottilie Wildermuth și Isolde Kurz sau Ricarda Huch și Ina Seidel. S'a născut în 1864 la Biserica=Albă (Weiskirchen, Fehértemplom) în Banat—astăzi Banatul iugoslav, din tată italian, Cesar delle Grazie, originar dintr'o veche familie venețiană, mama fiind germană de nord, după tată, iar din partea mamei, franceză.

Astfel în sângele scriitoarei germane covârșia moștenirea romanică, iar aceasta se va manifesta la povestitoarea care a debutat cu două viguroase epopee, „Robespierre“ și „Hermann“, pentru a se ilustra apoi în nuvelă și'n roman, — prin note de temperament și luciditate specific romanică, dar și printr'un viu interes pentru poporul românesc, pentru țaranul nostru bănățean, pe care l-a cunoscut din copilărie.

Talentul ei înăscut fu alimentat și de frumuseța peisagiului ce o încunjura și de înțelegătoarea educație ce i-o făcu părintele său. Într'o scurtă autobiografie, „Mein Lebensweg“, cetim : „Mit der Schönheit durfte ich so zu sagen Tür an Tür wohnen, denn unter Dren-

¹⁾ După M. E. delle Graize als Erzählerin, teză de licență de Irma Hubich (Cernăuți).

kowa beginnen die Stromschnellen der unteren Donau, deren dumpfes Getöse die erhabene Bergeinsamkeit des Kasanpases erschüttert und erst jenseits des Eisernen Tores verbraust“. De copil, iubia Dunărea cu o dragoste care era un cult ; o vedem în romanul autobiografic *Donaukind*, unde dânsa apare sub numele Nelly, fiica lui Cesar Gritti. Vederea literelor romane, săpate în stâncă, mărturia faimoasei treceri a Dunării, i-a produs fantasticei copile o atât de puternică emoție, încât era să-i primejduiască debila sănătate.

Deaceea Nelly va vedea la țărani români mereu urme romane : fluierul ciobanului e „altlateinische Hirtenflöte“ ; se miră văzând „die Opferschalen der heidnischen Ahnen, die der Rumäne noch heute seinen Toten weihet“.

La vârsta de doisprezece ani, Nelly știe despre Români ; i-a spus-o răposatul său părinte : „... alte Römer sind das ... Mit dem Kaiser Trajan sind sie ins Land gekommen, hat er gesagt. Und wie er weitergezogen ist, sind welche zurückgeblieben und haben Mädels von da geheiratet und haben Kinder gekriegt“.

Iar despre *horă* știe că e joc străvechiu, tot roman : „Den haben sie schon in Rom getanzt. In einem Haus, das ganz aus Marmor und Gold war. Ganz. Von oben bis unten. Und mitten drin ist eine steinerne Frau gestanden. Die haben sie angebetet. Weil sie so schön war. Und dann um sie herumgetanzt. Gerade so. Und alle hatten dabei Rosen im Haar. Drum stecken sie sich auch heute noch Blumen hinter die Ohren“ (în nuvela *Knospen* din ciclul *Liebe*). Deci, Romanii, jucând hora în jurul statuei — Veneriei ! Dar iată, în aceeaș nuvelă, chiar descrierea horei, acest „Reigen der rumänischen Bauern — seltsam getragen, fast feierlich. Zwei Schritte vor, zwei zurück — zwei links. Bursche und Mädchen in bunter Reihe, die Arme abwechselnd vor — und rückwärts verschlungen. Eine lebendige Kette von Kraft und Jugend und Schönheit“.

Este întocmai Coșbuc :

Trei pași la stânga binișor
 Și alți trei pași la dreapta lor,
 Se prind de mâni și se desprind,
 S'adună cerc și iar se'ntind
 Și bat pământul tropotind
 În tact ușor.

Impresia de solemnitate a horei ne amintește și de recentul roman brașovean a lui Heinrich Zillich *Zwischen Grenzen und Zeiten*

(1936), unde descrierea horei începe astfel : „Da haben die Rumänen einen Tanz, der würdig ist wie kein Tanz anderer Völker“.

La fetele române, delle Grazie admiră nu numai „die ihrer Rasse eigene Anmut“, ci. și costumul pitoresc : „Um den feinen Hals schillern Perlen, klirren leise von Geschlecht zu Geschlecht vererbte, uralte Münzen. Und die weißen, bis an die Knöchel niederwallenden Gewänder, die bauschigen Ärmel, die vom Gürtel vorne und rückwärts hinabfallenden bunten Fransen—das alles bewegt sich, flattert auf, tanzt mit. Wie Wellen kommen und gehen, leise, wunderbar, kaum hörbar“.

Odată întâlnim chiar traducerea unei strigături ;

Schönes Mädchen, lass dich küssen,
Morgen werd' ich pflügen müssen.
Die Erd' ist hart, hart ist die Erde
Ich fürcht', dass ich dich vergessen werde.

Nuvelă cu subiect pe de-a întregul românesc este *Weihe*, una din cele mai bune. Ea povestește, ca și *Scormon* al lui Slavici, dragostea unei fete de țaran bogat pentru servitorul sărac al vecinului, care îi cucerise inima cu fluerul. Dacă pe flăcău îl cheamă *Criszan* (Crișan), fata e însă — *Margitta*, nume care denotă că autoarea, cu toată simpatia, tot nu prea e orientată în cele românești. Astfel în *Donaukind* e vorba și de *Branduscha*, frumoasă fată de popă (Popen-tochter), care a fost blestemată de tată=său, fiindcă a devenit femeia unui pașă turc. (Motivul poemei *Fata Morgana* din poetul germano-român a lui Dr. Ionel Calinciuc). Brândușa se preface în șarpe, purtând însă în cap, drept semn al vinei ei, o semilună. De blestemul acesta va scăpa numai dacă o fecioară curată o va încălzi la sânul ei. *Frau Stiefel*, bătrâna povestașă care spune povestea aceasta, prelinde a-l fi văzut pe acel șarpe.

Dar și câțiva țărani români povestesc că l-au întâlnit și că șarpele i-a salutat cu salutul de Paști „*Domne zeo (!)* a înviat“.

Tot în *Donaukind* ni se înfățișează, descris cu caldă simpatie, o figură de preot dela țară, dar numele îi e „*Popa Columba*“, nume care poate fi italian, ba chiar și maghiar (*galamb*), și—iarăși nu prea românesc. Preotul îi apără cu grijă și dragoste pe enoriașii săi, bănuți mereu de legături cu Rusia, din cauza religiei lor ortodoxe ; căci autoarea îi știe pe Românii bănățeni credincioși împărăției : „Rumänen . . . die friedliebend und kaisertreu von einer Generation zur anderen ihren Mais bauten, ihre Liturgien sangen, in angestammter Treue, jederzeit bereit, die Heimat und ihres Herrschers Rechte zu verteidigen“.

Totuși, iată și nota antagonismelor politice, în nuvela *Knospen*: elevii germani sunt tovarășii, aliații elevilor români, pe când băiatul notarului ungur, „in richtiger Erfassung der Hegemonie Ungarns“ e gata oricând „seine deutschen und rumänischen Spielgefährten gleich liebevoll zu knuffen“.

La fel, în romanul citat al lui Zillich, gimnaziaștii sași se întovărășesc cu colegii români ca să-i bată pe unguri.

Victor Morariu

Gebet

de Octavian Goga

*Ich bin verirrt, und trüben Auges,
Den Leib erschöpft von Wegesqualen,
Fall ich, o Herrscher, kraftlos nieder
Vor Deines Angesichtes Strahlen.
Im Weg mir klaffen Abgrundstiefen,
Den Himmel decken schwarze Schwaden;
Ich fleh' dich an, auf Knieen liegend:
Schaff Ordnung, Vater, meinen Pfaden!*

*Denn in der Brust, der sehnsuchtsvollen,
Tobt der Versuchungen Gewühle,
Will trüben mir den klaren Bronnen,
Drin ich den Durst der Seele kühle.
Entreiss' mich jener Welten Brandung
Und Deinen weisen Rat mir schicke,
Dass stets auf die Zurückgeblieb'nen
O Herr, sich richten meine Blicke.*

*Enträtsle meines Sinns Geheimnis,
Die Satzung zauberischer Triebe
Und pflanz' in meinen Arm auf ewig
Die Kraft des Hasses und der Liebe!
Gib mir Gesang, gib mir Erleuchtung,
Schick' Liebesklänge mir hernieder
Und einen Strahl der Sommersonne
Auf meine müden Augenlider!*

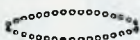
*Zerstreue meine Leidenschaften,
Lass ihren Schrei auf ewig schwinden
Und ob des Grames fremder Herzen
Lehr' mich in meinen Tränen finden!*

*Nicht eignen Zweck, die stete Beute
Stiefmütterlicher Missgeschicke,
Den Jammer einer Welt o Vater,
Lass weinen mir im Tränenblicke!*

*Gib alle Bitternis und Bürde
Und alles ungestillte Sehnen,
Gib mir den Sturmwind, drinnen heulend
Jahrhunderte der Knechtschaft stöhnen.
Schon lang' stehn demutsvoll im Schatten
Die lastgebeugten, müden Rücken...
Lass ihre grauenvolle Marter
Sich tief in meine Seele drücken!*

*Sä' mir ins Herz der Windsbraut Tosen,
Dass bis ins Mark ich's rütteln fühle
Und alles Bittere sich ergiesse
Ob dem erschrocknen Saitenspiele.
Und wenn erglüht der Himmelsbogen,
Den blaue Blitze grell durchschneiden,
Dann mag mit ehernem Klang ertönen
Das Hohelied von unsern Leiden.*

Trad. de Reinhold Scheibler (Chişinău)

Ionel Teodoreanu

Die Kindheitsgasse

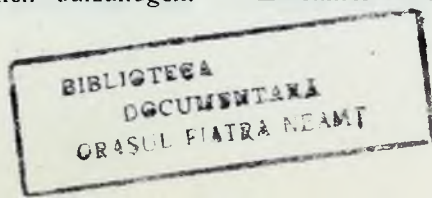
S'ist einz bescheidene, unbekannte Gasse am Rande der Stadt.

Sie hat keine weichen Flußwindungen mit grüneschmückten Buchten um das Auge zu ergötzen; sie hat kein hallendes Pflaster, um den Schritt des Wanderers zu locken. Sie ist armselig und nackt. Staub und Steine.

Die andern Gassen stürmen, eng aneinander gedrängt, Schulter an Schulter einher, um schnellstens die grosse Strasse mit dem bauchigen Marktplatz zu erreichen und dort all ihren Lärm auf steinernen Paradeplatten aufzutragen.

Sie aber ist einsiedlerisch. An-dachtsvoll hat sie all das Schweigen in sich aufgesammelt, das die andern Gassen von sich warfen, und hat sich seitwärts gewandt. Sie strebte wohl, aus der Stadt zu entkommen, auf weitem Wege bis zu den Bergen zu dringen, um dort ein Fussteig zu werden durchs Tannengehölz. Doch die Kräfte verliessen sie am Rande der Stadt und sie sank zu Boden, grad vor der Kirche und ein paar stillen Häusern, neben dem Häus'chen der Grosseltern und dem unsrigen. Dort ist sie dann geblieben.

Einstmals herrschte in dieser Ge-

gend ein Bauerndorf. Die Gassen von heute gehörten damals der Erde an. Sie nannten sich Furchen, lebten brüderlich miteinander und trugen Frucht. In jenem Dorf ruhte der Ursprung der Stadt, in jenen Furchen der Ursprung der Gassen. Vergessener, unbeachteter Ursprung!

Jetzt sind die Gassen bodenfremd geworden und liegen untereinander in Fehde; sie zanken sich nach Kräften im Gekreisch ihrer Karren und Wagen; sie raufen sich und reissen einander grosse Staubbüschel aus dem Haar.

Meine Gasse ist friedlich und schweigsam. Nur ganz selten wird sie vom Drängen und Treiben der Stadt aufgestört. Ochsenkarren, vom Lande kommend, fahren auf ihr hin. Der geruhssame Wagenzug ist wie ein Gebet von den Lippen der Gasse gemurmelt, und der ihnen nachfolgende Staub gleicht einem sanften Lächeln.

Die Hauptgassen der Stadt haben ihre Bedienung. Es sind die Strassenkehrer, von denen sie sich kämen lassen, die Wassersprenger, die sie reinwaschen müssen, die Werkleute, die ihnen das Gesicht mit Teer und Asfalt zurechtschminken.

Sie aber bedient sich selbst. Sie begiesst sich mit Regenwasser aus den Traufen, sie ordnet sich das Haar mit Hilfe der Spatzen. Naturecht ist ihr Antlitz.

Stolz auf ihre Namen, haben die andern Gassen die Haustore genötigt ihn auswendig zu lernen und ständig herzusagen. Und die Tore, mit ihren Stimmen aus Blech oder Holz, tragen ihn unablässig auf den Lippen.

Sie aber hat nur unserem Hause ihren Namen zugeflüstert. Der Regen hat ihn verwaschen, das Tor vergass ihn und sie selber — vergass ihn auch.

S'ist halt eine bescheidene, unbekante Gasse am Rande der Stadt.

II.

Als mein kleiner Bruder zur Welt kam, erwartete ihn die Gasse am Tor. Er wusste es nicht. Er war ja noch so klein.

Sein Häus'chen war damals eine weisse Wiege; Mütterchens Handflächen waren die einzige Gasse, die er durchschreiten konnte; Mütterchens Augen die einzigen Fensterchen, durch die er blicken konnte. Er verstand sich damals höchstens auf das Wimmern und hiess „Wimmerheld“.

Viel Zeit verging, bis er durch das mollige Hoheitsgebiet des Zimmertepichs zu krabbeln lernte.

Dort trieb er sich nach Herzenslust umher, in Gesellschaft eines hölzernen Lämmchens, das mit Räderlein beschlagen war und mit seinem lockigen, rauchgrauen Leibe einer wollenen Traube glich. Er schleppte es durch die gewebten Wiesengründe und fast schien das Lämmchen der eigentliche Hirt zu sein, denn es schaute nur zu, weil das Kind mit nassem Mündchen, auf dem Gefilde des Tepichs weidete.

Dort irrte es unihier im Waldesdickicht der Stuhl- und Tischbeine, wo Bären hausten, Wölfe, Tiger und anderes Wildgetier aus Filz und Pappe.

Dort sah er die ersten Vögel und hörte das erste Gezwitscher.

Die Flizgen waren's mit ihrem Gebrumme.

Dort mühte er sich vergeblich ab, die Bergesgipfel der Hocker=sitze zu übersteigen, unter denen der Kater hindurchkroch, als seien es Tunnels. O, wie oft hat nicht die weisse Rauchwolke des Katerschweifs den Ausbruch eines unschuldigen Kinderzornes heraus=gefordert!

Dort weiteten sich seine stau=nenden Augen, wenn er im Ofen=schlund das windgetragene Gold=gestrüpp der Flammen sah, — wie sie zusammensanken, in kupferne Herbstlandschaft verwandelt, wie sie züngelnd einschlummerten, als rubinfarbene Granatäpfel und — wie sie entschliefen zu Asche.

III.

Spähend wie ein Knabe vor jener Tür, die den Christbaum verbirgt, so hob sich die Kindheit in seinem Körper auf die Zehen=spitzen. Er wuchs. Er konnte ein Stühlchen von der Stelle rücken, wenn er alle seine Kräfte in die Arme spannte. Das war sein erster Ansturm.

Er konnte auf einen Stuhl steigen, seinen Finger in die Krause mit Eingemachtem tauchen und ihn dann, wenn er ihn tüchtig abgeleckt hatte, der Mutter darreichen. Das war seine erste Freigabe.

Er konnte allein über den Altan schreiten. Das war seine erste Wanderung.

Bald trippelten seine Schritte mühsam durch den Hof. Unter dem Torweg hervor schaute die Gasse voller Rührung auf ihn und winkte ihm mit der Pforte. Sie

rief ihn zu sich. Doch er konnte nicht bis dorthin vordringen. Der Zorn des Truthahn schreckte ihn wie ein Gewitter. Wenn jener sich mit seinem Gefieder umwölkte, dann floh er zurück auf den Altan.

Er trug damals noch ein Kleid=chen und hiess Bubilein.

IV.

Das Knabengewand ward sein erster Panzer, ein Papierhelm seine erste Krone, eine Gerte sein erstes Szepter und die Vertreibung des Truthahns seine erste Hel=dentat.

Auf diese Weise wurde er der Herrscher des Hofes. Er war der Hof. Und alle gehorchten ihm, denn die Eckzähne des Köters, der ihn begleitete, waren ein schwer=wiegendes und gefürchtetes Gesetz.

Gleich allen Herrschern wollte er bald die Grenzen seines Macht=gebietes überschreiten. So kam er an die Pforte. Die Gasse wachte auf der Schwelle und liess ihn nicht weiter. Er war zu gross, sich mit dem Hofe zu begnügen, doch auch zu klein, sich auf die Gasse hinauszuwagen. Dem Weinen nahe, setzte er sich auf die Schwelle. Unbewusst griffen seine Hände die Steinchen vom Boden auf. Er verstreute sie, warf sie durcheinander und lauschte. Das waren lustige Geschichten, die ihm die Gasse zuflüsterte! Er vergass des Weinens und lachte und spielte ganze Tage lang mit der guten, alten Gasse. Er wurde ihr verwöhnter Freund. Sie machte ihm wunderbare Bälle; die schaute er nur an — und sie sprangen in die Höhe. Das waren die Spatzen. Sie liess für ihn kleine Drachen

steigen; die hatten vielerlei Farben, flogen ohne Wind und steuerten sich ohne Schnur. Das waren die Schmetterlinge.

Sie schenkte ihm Rosenkranzperlen aus gewundenem Horn, die sich selbst aneinanderreiheten. Das waren die Schnecken.

Sie winkte mit unsichtbaren Händen, deren Schatten durch die Luft glitten wie über eine Wand. Das waren die Krähen.

Sie malte mit Kreide auf den Dächern ganze Puppendorfer. Das waren die Tauben.

Zum Christfeste führte sie ihm vom Himmel her den gabenreichen Weihnachtsmann bis vor die Haustür.

Zu Ostern sang sie ihm mit klagendem Glockengeläute die Christensage der Abendmessen vom sanften Märchenprinz Jesus und dem lieben Herrgott im Himmel.

... In den Augen ihrer Waserpfützen lernte das Kind den Himmel erkennen, der später für ihn zum Platz seiner Spiele wurde.

* * *

Es war Anfang April; einer jener Lenzmorgen, die unsere Erde mit dem bläulichen Glorienscheine des Christkinds umstrahlen.

Die Gasse hatte ihr Sonnenkleid angelegt und das Kind sass ihr auf dem Arm.

Seine Augen, seine Lippen lachten; das Herz hüpfte ihn in der Brust, wie ein Laubfrosch im Grase. Die Gasse hatte es gelehrt, den Frühling recht zu sehen. Es wusste jetzt, dass der Frühling ein Sonntag auf Erden ist, mit Baumblüten, so anmutig, wie das Lächeln eines Wiegenkinds. Sie

fallen von den Zweigen und lächeln noch immer weiter.

* * *

Die Gasse hatte auch eine Laterne; die stand verloren unter den wenigen Bäumen. Jeden Abend kam ein buckliger Alter herangehumpelt, der sprach ihr hinter der vorgehaltenen Hand ein paar Worte ins Ohr, und die Laterne antwortete ihm mit einem Lichte, das die ganze Nacht hindurch dauerte.

Einstmals hatte das Kind vom Mittag an auf der Gasse gesessen und sah den Alten, wie gewöhnlich, des Weges kommen. Und wie der Greis zur Laterne, so war auch der September zu den Bäumen gekommen. Das Kind kannte seinen Namen, aber es verstand nicht seinen Sinn.

Am nächsten Tage war die Laterne erloschen und die Bäume angezündet. Des Kindes Augen wussten das nicht zu deuten. Es überlegte: „Ob wohl der Alte auch zu den Bäumen gesprochen hat? Doch warum brennen sie dann am Tage?“

Und die Strasse belehrte ihn, dass der Herbst ein sanftes Licht sei, das die Bäume anzündet, damit es der müden Erde als wachende Ampel diene.

* * *

„Ohpa! — Ohpa!“

Der Grossvater kam nach Hause. Das Kind hatte schon von Weitem die Papiertüte gesehen, die der Grossvater vergessen hatte, rechtzeitig zu verbergen, und kam eilendes Laufes auf ihn zu. Es war schon bereit, ihm in die Arme

zu springen, als es über einen Stein stolperte und zu Boden fiel. Der Grossvater breitete die Arme aus, es aufzufangen, und liess die Tüte aus der Hand fallen. Mit bestaubten Wangen und tränenfeuchten Augen begann das Kind zu jammern: „Opha! Ich habe mir eine Beule geschlagen!“ Aber als er sich bückte, es zu streicheln, sah er plötzlich ein frohes Lachen. Die Gasse hatte es getröstet, denn sie hatte ihm die roten Kirschen geschenkt, die aus des Grossvaters Tüte gekollert waren.

So wurde die Gasse und der Grossvater zum Taufpaten eines Kinderlachens.

V.

Als er von den Eltern in die Schule geschickt wurde, begleitete ihn die Gasse bis zur Ecke. Weiter konnte sie nicht. Von dort sah sie ihm eine Weile nach; dann kehrte sie zum Hause zurück und liess ihn allein.

Scheu waren seine Schritte auf den andern Gassen; verdutzt blickten seine Augen in das Gedränge; der Lärm betäubte seine Ohren; seine Seele war tief erschrocken.

Und die Seele schlich sich nach Hause zurück, ohne seine Zustimmung zu erfragen.

Als er aus der Estarrung erwachte, die ihn befallen hatte, da war sein Körper auf einer Bank festgefroren und seine Seele war weit, weit fort, in den Armen der Gasse.

* * *

In der Schule sammelte er Freunde um sich; die waren ebenso klein wie er. Er brachte

sie zum Spiel auf seine Gasse, denn gar so freundlich war sie zu ihnen.

Seitdem war sie um einen ganzen Schwarm von Kindern bereichert, die eins immer nackter, zerlumpter und ausgelassener waren, als das andere. Und er, ihr Führer, Sprössling der Gasse, deren Lehren er befolgte, lenkte die Spiele zu seinem Elternhause, damit sie sich nicht in fremde Gassen verlören.

Tagtäglich verschwand das Gebäck und Zuckerwerk des Elternhauses in den hungrigen Mündern, die gleich einem Spatzenschwarm den Hof überschwemmten. Mutter und Grossmutter fühlten sich geschmeichelt, wenn sie sahen, wie viel Frohsinn in der Heerschar ihres angebeteten Lieblings herrschte, und sie gaben ihnen zum Lohne das Beste, was die Speisekammer hatte.

Jetzt flutete lärmende Lustigkeit durch die Gasse, wie ein Fluss in seinem Bette; und die Gasse gab alles an das Häus'chen weiter.

Und dem Kinde verlangte nach nichts Anderem als dem, was es schon hatte: ein Haus mit Eltern und Grosseltern, eine Gasse mit Spiel und Spielgefährten.

* * *

Zuweilen, doch nur abends, blieb es allein und lauschte auf die Pfliffe, die von der Eisenbahn her, gleich klingenden Pappeln in die Himmelshöhen hinaufschossen. Dann verlor er seine Ausgelassenheit. Dann vergass er die Gasse, obwohl er sie neben sich hatte. Er sehnte sich und wusste selbst nicht wonach.

Seine Kindheit wuchs dem Le-

ben entgegen, wie der Sonnenflug einer Lerche.

VI.

Er hatte das Gymnasium beendet.

Schon lange sass er nicht mehr auf den Armen der Gasse und spielte nicht mehr mit ihr. Er war gross geworden. Er schritt jetzt durch die Gasse wie irgendein Fussgänger, weiter nichts.

Die Wandersehnsucht pulsierte in ihm, wie der Seewind in der Leinwand eines lebendigen Mastbaumes. Sie machte seine Augen nachdenklich, sie wölbte ihm die Stirn, liess seine Träume flattern und lenkte seine Jugend auf das Leben hin.

Auf ihrem Wege zu unserem Hause hatte die Gasse keinen Gefährten mehr. Sie war ein vertrocknetes Flussbett.

VII.

Er sollte ins Ausland reisen, seinen Verstand zu runden und sich abzuhärten. Seine Wandersehnsucht erfüllte sich.

„Bist jetzt ein Mann!“ sagten die Eltern. „Bist halt noch immer ein Kind, Bubi!“ seufzten die Grosseltern.

Es war am Vorabend seiner Abreise. Er hatte es der Mutter überlassen, seine Sachen zu ordnen, und war hinausgegangen, die Stirn im freien Wind zu kühlen.

Ein Kranichzug flog trompetend vor dem Herbst. Die Blätter fielen; sie waren zu schwer von Golde für die Kraft der Äste. Die Sonne ging unter; sie war zu schwer von Licht für den Horizont.

Seine Schritte trugen ihn zum

Tor. Dort stützte er die Ellenbogen auf und presste den Kopf in beide Hände.

So schwere Last barg sich in seiner stolzen Freude, dass es ihm schien, als stützten seine Hände einen Sonnenuntergang. Und in seiner Seele sang es von Hoffnungen, wie in dem kranichdurchzogenen Herbsthimmel.

Der Abend sank hernieder. Der alte Laternenmann ging vorüber und nahm den Hut ab: „Gute Reise, Herrensöhnchen! Und auf glückliche Heimkehr!“

Gerührt lächelte er dem Alten zu: „Und dass ich dich gesund wiedersehe, Vater Niklas!“

Es war jetzt völlig dunkel geworden. Plötzlich sah er den Grossvater vor sich stehen. Er hatte ihn nicht kommen hören und schreckte zusammen. Ein knarrendes Wimmern. Das Pförtchen. Der Grossvater sah ihm lange ins Antlitz und seufzte: „Morgen geht's auf die Reise, Jüngelchen...“ Sein Herz krampfte sich zusammen.

Der Mondaufgang fand ihn noch immer an der Pforte. Eilige Schritte nahten sich. Der Vater. Wieder das knarrende Wimmern. Der Vater trat ein. Er liebte ihn mit Blicken und Händen. „Jetzt ziehst du fort, Söhnchen.“ Seine Augen wurden feucht.

—

—

Er blieb mit nassen Augen an der Pforte stehen. Er hatte nicht der Gasse gedacht, doch sie sprach zu ihm: „Siehst du! Alle kommen nach Hause, nur du gehst fort!“ Ein Steinchen, mit feuchtem Blick betrachtet, erglänzte wie eine Träne.

Und ohne dass er es wollte, beugte sich sein Körper vorwärts. Ohne dass er es wollte, streckten sich seine Hände über der Gasse aus, an jener Stelle, wo einstmals der Scheitel des Kindes gewieilt hatte, als es noch zu klein war, sich auf die Gasse hinauszuwagen.

Im Dunkel der Nacht streichelte seine Seele — unten, ganz unten am Erdboden — das Haupt eines weinenden Knaben. Seine Kindheit.

VIII.

Er war längst abgereist.

Unsere alte Köchin sprach an der Pforte mit der Küchenmagd der Nachbarn. „So ein lieber Bub! Die Gnädige hat vor Freude geweint, wie sie den Brief kriegte mit seinem Bilde. Ach, und was er für ein stolzer Bursch geworden ist!“

Die Gasse lauschte.

IX.

Dann kam der Krieg.

Tag um Tag zogen eisenbeschlagene Maschinen durch die Gasse, Pferdehufe, Singen und Jauchzen, Hörner und Fanfaren, Geschrei und Gewimmel. Sie zerschlugen und verhöhnten die Ruhe unserer Gasse. Die schrumpfte zusehends ein, wie das Antlitz eines Kranken und sah elend aus.

X.

Die Gläubigen waren aus der Kirche von der Abendmesse gekommen.

Unsere Köchin und Vater Niklas, der Laternenmann, blieben eine Weile auf der Schwelle stehen.

— „Mütterchen Marie! Was

für Neuigkeiten habt ihr vom Kinde?“

— „Ach, Vater Niklas! Das Ungeheuer von Krieg hat ihn gepackt und er ist ja nun dort drüben ins Heer eingetreten.“

— „Sieh mal an!“

— „Du mein lieber Herrgott! Und was für ein unseliger Gedanke hat ihn nur getrieben, dass er sich in jene Maschinen setzt, die da oben umherfliegen!“

— „Gott steh ihm bei, Mütterchen Marie!“

— „Gott steh ihm bei, Vater Niklas, denn unsere Gnädige weint ja nun bitterlich.“

Im Mondenschein war die Gasse weiss, ganz weiss geworden.

Die Schritte der Alten klangen wie das schwere Pochen eines kummervollen Herzens.

XI.

Mondscheinergraute Mitternacht.

Durchs offene Fenster der Stube, darin die Eltern wohnten, sah man den Kopf der Mutter über ein Tischchen gebeugt. Sie schrieb ihrem Kinde.

Und gewiss sass in demselben Augenblick das Kind, den Kopf auf die Kniee gebückt, und schrieb der Mutter. Irgendwo in einer schlummernden Kaserne oder auf einem zur Ruhe gegangenen Schlachtfelde.

Heimchen zirpten durch die Nacht.

Die Gasse lauschte. Und im Heimchenzirpen hörte sie den wimmernden Wiederhall der zwei Schreibfedern, die so weit voneinander entfernt waren und getrennt ihre beiden Sehnsuchtswünsche in die Unendlichkeit der Nacht hinausschluchzten.

XII.

Es zwitscherte in den Nestern unterm Dach. Ein hochgewölbter Lenzhimmel schwamm auf goldenen Ätherfluten und war so leicht, dass ihn ein kleiner Hauch zerstäubt hätte.

Von der Sonne gekost, schmeichelte ein warmer Wind und trieb

Ionel Teodoreanu

Rauchwolken aus den weiten Blütenbäumen.

Grossvater sass auf der Bank und wischte sich mit zitternder Hand die Augen. Ein Traumgesicht hatte sie mit Tränen benetzt. Ihm waren die Augen des Kindes, schwarzumrandet, in der Seele aufgetaucht, wie zwei Blaublümlein auf zerfallenen Gemäuer.

XIII.

Die Nachricht stürzte auf uns nieder wie ein von der Sonne zu

Boden geschmettertes Lerchenjunges. Ebenso war auch das Kind umgekommen, dort drüben, unter Fremden.

Die Gasse erfuhr es. Nach kurzer Zeit öffnete sich das Hoftor, wie sich der Mund eines Menschen zum Wehschrei erschliesst. Der Grossvater folgte im Sarge seinem Enkel nach.

Bald danach verliessen wir übrigen das Häus'chen. Wir flohen davon.

XIV.

Fort und fort eilte die Zeit.

Mir war's bestimmt, das letzte der Kinder von damals zu sein; und eines Tages machte ich mich auf den Weg zu unsrer Gasse, um mit ihr die Erinnerungen an eine Vergangenheit zu teilen, die uns beiden so teuer war. Doch ich fand sie nicht.

Ein ganzes Leben lang hatte ich sie gekannt, wie sie vor unserm Haustore Wache hielt; jetzt war sie nicht mehr da. Sie war gegangen, Gräber zu suchen.

Und an ihrer Stelle sah ich eine andere Gasse, auf deren Armen andere Kinder lachten.

Trad. de

Reinhold Scheibler

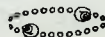
○○○○○

Recenzie rimată

Din poile oraşului meu
versurile de Seb. Popovici

Am bănuir din prima oară
Că multe ploi s'au perindat
De tot volumu-i apă chioară,
Iar autorul un... plouat.

n. i.

Spre trist amurg . . .

Spre trist amurg
Toți anii curg,
Mânați de ieri
Spre nicăeri,
Câtând tăceri.

Și răs și grai
Și plâns și plai,
Avânt și cânt
Și câte sânt
Vor fi pământ . . .

Deasupra ta
Vor crește flori,
Privighetori . . .
Și tot așa
Alți muritori . . .

Spre trist amurg
Toți anii curg
Mânați de ieri
Spre nicăeri
Câtând tăceri . . .

Cernăuți, 21/II 1939

Adelina I. Cârdei

Ionel Teodoreanu

(Continuare și sfârșit)

În cartea aceasta, Ionel Teodoreanu desbate literar problema dragostei conjugale, individualizată în conflictul dintre viața biologică și cea spirituală. E unul din bătrânele aspecte ale omenirii în diverse stadii de evoluție. Ținta fericirii, felul de satisfacție, mijloacele întrebuintate pentru obținerea acesteia — caracterizează natura fiecărui om. În esență, iubirea rezumă fericirea vieții, ea este farmecul și misterul existenței, căci în juru-i se dă lupta de totdeauna, iar omul se improvizează în vânătorul semenului său, după cum îl răstălmăcește, umoristic, Odobescu (*Pseudokynegheticos*, VII) pe Charles Darwin: „viața întreagă a universului se rezumă în aceste două cuvinte: *Vă-nătoare și Amor*“. Deci iubirea este fantasma ce ne leagă de viață, ne atrage, ne interesează mereu, deoarece cuprinde taine uneori integral inedite, iar de cele mai multe ori infinitezimal noi. Cu cât te apropii mai mult de ea, cu atât îți apare sub alte înfățișări și-ți oferă tot alte turbulente îndemnuri spre cunoașterea misterelor inepuizabile. În diferența (plictiseala, uritul) consistă în imposibilitatea de a sesiza și gusta ineditul. Este însă cu neputință să fii redus la această receptivitate tipizantă, câtă vreme sufletul mai palpită în fața infinitului. Dar geometrizarea se 'ndeplinește parțial, întotdeauna, făcând abstracție de notele accidentale și deci lansând un fel de punte înspre esențialul

care ne pasionează. Considerând secundarul ca și cum ar fi cunoscut, importanța acestuia dispare și devine monotonie, atunci când ești oprit din calea spre esențial (spre ceea ce reprezintă obiectul tendințelor tale de predilecție) să-ți contemplezi aparentul uniformism.

Transfigurat de făclia divină a iubirii, Horia Orghidan își pune toată energia și talentul în slujba fericirii cu încântătoarea Ana. Sufletul acesteia i se destăinuie ca o carte (al cărei înțeles crede că l-a epuizat, simplistul de el!), dându-i atâta încredere, încât activitatea lui Horia se mecanizează, iar ținta vieții i se concretizează în achiziționarea tot mai îmbelșugată de bunuri materiale. Ana devine un mijloc subînțeles întru atingerea acestui scop. Ea nu-l mai face să tresară, nu-l mai interesează decât practic, căci orice mister al farmecelor sale feminine a devenit — pentru el, materialistul vieții și superficialul iubirii, — aspecte comune. Salvarea dragostei nu se poate efectua decât foarte concret. Deci intervine *minciuna*, imperioasa plăsmuire a eternului secret feminin, spre a-l face pe Horia să simtă necesitatea Anei, ridicarea ei din comunitatea vieții. Acesta e factorul purtător de acțiune în *Secretul Anei Florentin*. Fictiva iubire a Anei e și mai tragică prin dispariția misterioasă a eroinei, care, încodată, oferă partea cuvenită fiecăruia (*suum cuique*); și anume: lui Horia — suficienta satisfacție că a fost un caz ca atâtea altele, iar Ivonei și lui Pierrot — umbra acelei bucurii de a o fi știut fericită măcar câteva clipe.

Cu același înspăimântător cinism care l-a făcut celebru, G. Călinescu a scris și despre *Secretul Anei Florentin* cum și despre *Arca lui Noe*¹⁾. Câteva spicuiți din cronică sa literară vin să completeze desemnul spiritual al freudisiacului monografist al lui Eminescu²⁾, căci încondeierile pe care i le aplică G. Călinescu romancierului I. Teodoreanu, sânt note smulse din esența structurii psihice călinescene: „dovedește o redusă inteligență estetică, ... dânsul a încetat deodată de a mai fi o speranță, rămânând cea mai penibilă desamăgire a literaturii române“. Și toate calificativele pe care criticul sărindăresc le aruncă, fără pic de reflecție, împotriva scriitorului ieșan, se lipsesc de personala-i mutră, obicinuită cu atari narcotice, în istoria culturii noastre găsindu-și unele afinități doar cu C. Ionescu-Caion, cel care

¹⁾ *Adevărul literar și artistic* XVIII, Seria III-a nr. 887, 5 Dec. 1937.

²⁾ Pentru ceea ce înseamnă acrivitatea critică a d-lui Călinescu, cf. Leca Morariu, *Eminescu la Techirghiol (Anti-Călinescu)*, Colecția „Mihai Eminescu“, 1932 și I. E. Torouțiu, *Pagini de istorie și critică literară*, Buc. 1936.

s'a pretat la născocire de plastografe numai ca să compromită arta lui Caragiale.

Este cât se poate de temerară pretenția călinesciană de a cere scriitorilor beletristici editarea și comentarea vreunui clasic. Și dac'ar face-o, desigur că G. Călinescu ar rămânea „deapururi singuratec” prin falsuri, răstălmăciri și lipsă de scrupulositate critică și editorială, după cum s'a dovedit, iar I. Teodoreanu ar ști să ne dea o reală contribuție, datorită alesului său simț artistic și vastei culturi literare, negată de acerbul „critic” *adivorist*. Dar, înc'odată, asemenea desiderate nu incumbă activității artistice; iar, dacă, întâmplător, vreun scriitor s'ar apuca de asemenea operă, studiul și editarea îi reclamă aceeași scrupulositate ca și oricărui critic.

Revenind la *Secretul Anei Florentin*, notăm că Petruță, numit mai ales Pierrot, cumnatul Anei, nu putea fi adulterinul acesteia, după cum postulează „critica” lui Călinescu, ci prietenul ei devotat, înțelegătorul sufletului ei, gingașul poet al naturii, cum l-a și prezentat atât de fericit romancierul, conform structurii acestui visător erou. Călinescu n'a priceput deloc înaltul frământ din *Secretul Anei Florentin*, cum iarăși nici n'a bănuit țesătura internă, *ascunsă*, din „*Arca lui Noe*”, care constituie canavaua acțiunii.

Atât în *Arca lui Noe* cât și în *Secretul Anei Florentin*, conflictul e de natură spirituală, e intim, lipsit de retorismul pocniturilor externe și de aceea nedumerirea unui superficial Călinescu, în fața aparențelor fizice, nu poate fi considerată decât așa cum însuși I. Teodoreanu scrie (în *Arca lui Noe* II, 19): „Stupidă întrebare de lector de ziare”.

Și iarăși, zarzării, caișii, chiar și portocalele, care revin în fiecare roman al lui I. Teodoreanu, trebuiesc socotite ca expresia finetelor zglobii și a climatului capitalei moldovenești, atât de zmălțuită de aceste podoabe. Mai consideră apoi și însemnătatea lor estetică și primaverilă pentru țara noastră și pentru sufletul lui Teodoreanu, cel care scrie „*cu două vârfuri: unul în real, celălalt în poem*”, cum se autocaracterizează în prefața dela *Arca lui Noe*!

Călinescu se 'ncumetă să valorifice și limba romancierului. Criticul Torouțiu ne-a oferit o serie de documentate evidențieri de ceea ce înseamnă judecata stilistică a lui Călinescu, referitoare la cel mai mare poet român, când îndrăznețul monografist nu și-a putut da seama nu de plasticitatea și forța expresivă a limbajului eminescean, dar nici măcar de sensul frazei sau al cuvântului. Astfel nici nu ne 'ndoim

că acest orgolios „critic“ Călinescu n'a fost în stare să tresară la vorbele Anei: „Hai, noi doi, amândoi, tu și eu“, care încetlușesc brahilog și cantant întreg universul iubirii desprinsă de realitatea prozaică, îndepărtată de materialismul distrugător de poezie și biologicul reductiv al supremei descătușeri umane. În repetarea numelui Anei de cătră Ivena, stă bucuria de revelație a prieteniei lipsite de convenționalism, când intimitatea nu mai recurge la stăvilitoarele reverențe pronominales. Intuirea momentului e redată autentic de romancier, ceea ce Călinescu... n'a putut înțelege. Totașă ortografierea spasmelor de gândire, prin stratificarea notațiilor, ne evocă atât de multă interpretare psihologică. Este destul de ilustrativ momentul când hăul dintre Ana și Horia se deschide dureros pentru întâia dată, prezentându-ni-l, pe el, în gesturile-i animalice, pofitor numai al trupului de femeie; iar ea, umilită de asemenea descoperire, refuzându-l (173):

„Horia zâmbea ironic ?

Horia ?

Zâmbea ?

Ironie ?

Fiecare vorbă devenea uriașă ca turnurile cu explozia în rădăcini*.

Iar Călinescu zâmbește și dumniului, bietul, tot ironic, în fața acestei scene destul de semnificative.

Dar limba și arta lui Ionel Teodoreanu necesită un studiu special.

Notă finală: De altfel cuvântul „*nibilești*“, derivând din ucraineanul *nebylycia*, însemna, la origine, „*ceea ce n'a fost*“ (cfr. Gh. Bogaci, *Note lingvistice*, Iași 1938, pg. 8). — Și Sadoveanu conchide, în felul său, că arta este irealitate. (*Țara de dincolo de negură*, C. R. 1926, pg. 65): „... literatura... în definitiv, n'are nimic comun cu adevărul“.

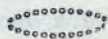
Petru Iroaie

Unei statui elene

*Tălăzuri de veacuri în jurul tău se frâng
Cu fiecare undă te-ai înălțat femeie, —
Să oglindești de-apururi splendorile egeie
Pe chipul tău ce râde, în ochii mei ce plâng...*

Ioan Cârdeș

Vitrina cărții

Leca Morariu, *Pagini germane I* (Trad. din G. Busse-Palma și H. v. Schullern), Suceava 1938. — Adeacă trei nuvelete din literatură germană actuală: *Domnul director* de Georg Busse-Palma († 1915) și *Fluturile* și *Conflict sufletesc* de Heinrich von Schullern, Tirolez, născ. la 1865 și, astăzi, medic în orașul său natal Innsbruck. Dar traduceri în așa fel gălgâite în românește, încât aceste pagini germane sunt, mai rar de românești. D. p.:

„Dolca ne era așa de cu priință și bună, că rar se întâmpla să se depărteze de lângă casă. Uneori, nu-i vorbă apuca și ea câte o țără câmpii și mai strechia, dă, cum le vine chiar și cânilor din când în când. Da! Și cum trecuși d=voastră cu ceilalți trei boieri și cu cei trei căpăi atunci înspre Poienița Cirincăului, porțița se întâmplase să fie deschisă și zmăc, cățelușa noastră și ea la plimbare! Ieșia așa de arare afară, că era bătrână! Mămuca săraca numai decăt se ia după dânsa, și cum cu mare greu isbutise să ajungă cu fuga până la luminișul de unde=și văzu cățelușa copcind veselă pe imaș, odată detunătura trosni și Dolca începu a chelălăi atât de jelnic, că mămuca, Dumnezeu=s'o=ierie, nici pe patul morții n'a mai putut uita de asta. Apoi iar o detunătură și pe urmă d=voastră l=afi târit încă pe sărmanul dobitoc, care=și trăgea sufletul, până ntre răchiți, unde=l împinserăți într'o mocirlă virană. Vă mai aduceți aminte, domnule director? Dolca încă nu era moartă și=a dat să vă în=colțească la picior. Moș=Udrea se întâmplase chiar atunci pe cărarea Cirincăului și=a văzut totul“ (pag. 16—17).

Sau:

„Dreptate o fi fiind ea, numai n'o poți nimeri dacă te afli un biet nemernic dela sat! D=voastră, pentru treaba asta, nici cu o sticlă de vin nu v'afi fi scăzut tainul, dar mămuca — pare că i-ar fi ars inima de când se încredințase că cu sacul de bani n'ai ce te pune în poară. Oameni nevoieși, domnule director, oameni ne=voieși...“ (pag. 26).

Elocvent rămâne faptul că cronicarul M. S. din ziarul „Suceava“ (Cernăuți, Nr. 24 din 1 Febr. 1939), s'a putut chiar înșela că: „bu=cățile prezentate sunt cu atât mai prețioase, cu cât au subiect româ=nesc“. Nu! Ci românismul lor e „numai“ al lui Leca Morariu, care ne vorbește d. p. de: „Mărgineni“ (10), „Mama Raluca“ (11) cățe=lușa „Dolca“ (12), „Moș=Udrea“ (17), „Cărarea Cirincăului“ (17), „Nenea Boldur“ (47) — și de tine „Nițule“ (28).

Și regreti doar atât: că această multă puținătate se încheie în numai 62 paginuțe din miniaturistica bibliotecă „Făt=frumos“.

Al. T.

* * *

Șt. O. Iosif, *Poezii, Ediție definitivă* (sic) îngrijită de Șerban Cioculescu, București 1939. — Gând bizar și temerară sfidare să te afișezi cu ediții definitive, când în prezentarea *selectivă* (v. *Prefață V*) a scriitorului nu consideri decât numai o parte din opera lui, conducându-te deci în alegere numai de (vorba vine!) „bunul” tău gust personal! Și când în *definitivie* (= calificativ mercantil!) n’ar trebui să prezideze nici măcar „propriul discernământ al poetului” (*Prefață V*), care și el, doară, poate greși!

Cătu-i însă de alături de „scopul publicării selective” d. Șerban Cioculescu, ne convingem numai decât. D. p.: În „definitiva” d-sale ediție lipsește remarcabila baladă *Cu genele plecate*, care se distinge prin întreaga ei atmosferă de clar-obscur profund baladesc și prin năvalnicul ei final:

Două brațe, sus, pe stâncă, albe se înalță’n lună
Și, de-un țipăt lung izbite, negurile adânci răsună

— dar, în schimb, e menținută searbăda, bolinfineasca așa-zisă *Baladă*:

Prin crângul străbătut de lună,
De primăvară înflorit,
Pribeagă cântă o nebună
Trecând cu părul despletit...

Sau: Între cântecele lui Heine, lipsesc tălmăcirile adecvate:

Prin crângul verde rătăcim	Afară-i noapte, plouă, ninge,
Ca să-mi ascund de lume plânsul	Pe cer aleargă repezi norii;
Un sturz sălta din ram în ram.	Ah unde-i strălucesc iubitei,
„De ce plângi tu?” — mă’ntreabă dânsul.	Pe vremea asta, ochisorii?... — Etc. ibidem 82
— Etc. v. <i>Romanțe și cântece</i> 1901, 75	

— dar e reproducă prozaizanta, prolixizanta rășchirare pe *trei* strofe *Atât de drăgălaș...* (care nu știe evita nici măcar compromisul calificativ *drăgălaș*!) a celor *două* (numai *două*!) cantilene, adevărate cristale în transluciditatea și șlefuirea germană:

Du bist wie eine Blume	Mir ist, als ob ich die Hände
So hold und schön und rein;	Aufs Haupt dir legen sollt’,
Ich schau dich an, und Wehmut	Betend, daß Gott dich erhalte
Schleicht mir ins Herz hinein	So rein und schön und hold.

Te pomenești că asemenea „definitivă” înfățișare a purces din grija d-lui Ș. Cioculescu de a ne da „măsura obișnuită¹⁾ a talentului

¹⁾ Deci... cam ratată!...

lui Șt. O. Iosif, al cărui volum de față nu se cuvenia să-l reprezinte prea inegal" (*Prefață* VI) — deci prea izbuțit!...

* * *

Dar făcând abstracție de criteriile acestor *definitive* iluzii cioculești, iată acum în cel hal fără hal ni-i „definitivată“ însași opera lui Ștefan Octavian Iosif!

Cu ciungirea unui vers! Pag. 8, poezia *Vară*, strofa ultimă, versul:

Toți jucând în drum

reprodus, așa mutilat, după ediția 1908, 20, redactorul ediției „definitive“ Șerban Cioculescu fiind — se vede — prea angajat în atâtea și atâtea preocupări literare, decât ca, în sărăcia bibliotecilor românești dela București, să fi putut împlini ritmica¹⁾ acelei strofe, așa cum o știm din ediția *Versuri* 1897, 16: sau din *Patriarhale* 1901, 22:

E un haz! Cu larmă mare
Toți, sărind, se strâng în drum
Și moșneagul râde tare,
Scuturând pipa de scrum.

E un haz! cu larmă mare
Toți jucând se strâng în drum
Și bunicul râde tare
Dipa scuturând de scrum...

Alte falsificări ale ritmului:

Pag. 198 (*Adesea mă uit la ușe* din Carmen Sylva):

Ci brațele=atunci le=aș întinde cu dor
Stând mută cu ochii (sic) plini de rugă

în loc de:
Stând mută cu ochi plini de rugă
cf. ed. *Tălmăciri* 15.

Pag. 231 (*Departa* din Petöfi):

Pământeni se'ntorc în țara mea frumoasă
Ce să-i spun (sic) mamei de=or ajunge=acasă?

în loc de:
Ce să-i spună mamei de=or ajunge=acasă?
cf. ed. *Versuri* 1897, 13 și *Tălmăciri* 222.

Pag. 233 (*Cataracta Lodorei* din Southey):

Stânci, peșteri — tot ce i se pune în (sic) cale
în loc de:
Stânci, peșteri — tot ce i se pune'n cale

¹⁾ Cităm și strofa penultimă din ed. 1908, pentru a ilustra care trebuia să fie și'n strofa finală evidentul ritm:

Geaba fuge nebunește
Ca să scape de ștregar...
Din tușșuri, pretutindeni
Alte capete răsar...

Falșificarea rimei :

Pag. 42 (*Nucul*) :

O de-ai putea să mai aduci (sic)

în loc de :

Alaiul de copii vioi

O de-ai putea să mai aduni

Ce'n horă se'nvârtiau nebuni

cf. ed. *Patriarhale* 1901, 8.

Pag. 53 (*Cântece I*) :

Însă până mâine (sic)

în loc de :

Vino mai aproape, — zi

mâne—stăpâne

Doina mea, stăpâne !

ed. 1908, 209

Pag. 259 (*Nimfele* din Heine) :

Șiret, el nu deschide ochii.

în loc de :

Se simte-așa nespus de bine

Se lasă răsfățat de zine

Sub farmecul tăcut de lună

cf. ed. *Romanțe și cântece* 1901,

Se lasă răsfățat de zâne (sic).

38 și *Tălmăciri* 96.

Falșificarea sintaxei (fals reeditat de Șerban Cioculescu după mercantila ediție *Tălmăciri* 95, definitivomanul Ș. Cioculescu fiind prea comod să angajeze și ed. *Romanțe și cântece din Heine* 1901)—

Pag. 258 (*Nimfele* din Heine) :

Bat valuri plescăind în țărul

în loc de :

Pustiu, — și luna-i (sic) sus pe mare...

...și lună-i sus pe mare...

cf. ed. *Romanțe și cântece* 37

— ceea ce sugerează cu totul altă tonalitate semantică...

Falșificări ale lexicului :

Pag. 59 (*Secerișul*) :

Pocnind din bice, hăuesc (sic) flăcări

în loc de :

...hăulesc flăcări

cf. ed. 1908, 76

Pag. 170 (*Smeoarca*) :

N'auzi tu vâltoarea (sic) cum clocotă'n zări ?

în loc de : vâlvoarea

cf. ed. 1908, 206

— fiind vorba, nu de *vâltoarea apelor* ci de *vâlvoarea focului* !

Și apoi obișnuitele vulgare „greșeli de tipar“...

Pag. 12—12 (*Furtuna*), ca'n ortografia cutărui reporterăș, artișcularea *codru* (în loc de : *codrul*) :

Și codru (sic) lin răsună (12) ; Tot codru (sic) e-un vârtej acum (13) ;

— adecă se perpetuează greșelile din *Patriarhale* 1901, 16 și ed.

1908, 14 — când ed. *Versuri* 1897 îl putea definitiv convinge chiar și pe definitivistul Ș. Cioculescu că Șt. O. Iosif totuși mai știa un dram de gramatică, scriind (la 1897):

„De freamăt codrul lin răsună“ (14); „Și codrul s'a pătruns de soare“ (15)

— cum cetim la *Note și variante*¹⁾ chiar și'n ediția Cioculescu 286 și 287!

Iar corectorii dumisale Șerban Cioculescu binevoiască apoi a-i îndrepta și celelalte chixuri ale tiparului: „În tocmai“ (148) în loc de: *intocmai Căntece*, ed. „Flacăra“ 111 și ed. „Viața Românească“ 109; „Urmânduși“ 233; „leagăm“ (= leagăn) 362 etc...

* * *

Și nu poate fi definitivă această ediție Cioculescu nu „numai“ pentru bizarele criterii „selective“ ale editorului și pentru schingiuirea operei lui Șt. O. Iosif, — ci și pentru altă suficiență și dezorientare a d-lui Șerban Cioculescu.

Dovezi! Clasică pildă de naivă și dublă exagerație, fraza: „Pre-cum unicitatea *Mioriței* nu se explică decât prin intervenția bardului dela Mircești, tot așa și variantele folkloristice (= folcloristice) ale lui Iosif sunt superioare modelelor populare“ (*Prefață XIX*). Dublă exagerație — în cazul special al *Mioriței*, care este și rămâne unică și fără de amestecul lui Alecsandri²⁾ — și apoi pentru faptul general, că balada populară nu se pretează a fi comparată cu poezia cultă, fiind alt fenomen: un specific și nedesagregabil aliaj de text și melodie (cf. Leca Morariu, *Pentru cântecul popular* 1933). De altfel, în fuziunile definitivelor sale rodomontade, d. Ș. Cioculescu se vede că nici n'are știre³⁾ de-un studiu ca cel apărut într'un... oarecare periodic... provincial: „Junimea literară“ An. XV 1926 —. adică Șt. O. Iosif. și *cântecul popular*⁴⁾, în care d. p. găsia paralela populară pentru *Stau la Bălgrad trei fărtași!*... Precum *Nota bio-bibliografică* a d-lui Ș. Cioculescu ignoră contribuția fundamentală: G. Maxim-

1) Decât, dacă și aceste *Note și variante* erau mai puțin... „definitive“, deci mai scrupulos elaborate, atunci d. Ș. Cioculescu trebuia să semnaleze și nuanțe (destul de importante!) ca: „Dă spaimă'n vrăbii“ ed. 1897, 14 — față de: „Dă spaimă'n vrăbii“ ed. Patriarhale 1901, 16 și ed. 1908, 14!

2) Cf. d. p. versiunea *Mioriței* publicată în rev. „Luceafărul“ antebelic.

3) Ca și d. Paul I. Papadopol în monografia sa (cu titlul destul de impropriu!) *Un sol al biruinței: Poetul Șt. O. Iosif*.

4) Cu adaosul: *Iarăși Șt. O. Iosif și cântecul popular* în „Junimea literară“ 1926, 141.

Burdujanu, *O piatră pentru adevăratul monument al lui Ștefan O. Iosif*, Brașov 1933 !

Afirmatie gratuită și problemă mult prea subtilă decât să fie superficializată în două-trei cuvinte, — aserțiunea că Iosif ar fi, „mai virtuos în arta formală decât D. Anghel“ (XXI).

Fundamental eronată, impresia d-lui Ș. Cioculescu asupra jelaniiilor lui Iosif, rezultate de pe urma faptului (polițienește de prozaic relatat) că :

„ cel mai bun prieten te înșală

Cu cât mai mult în el te-ai încrezută“.

(*Cântece* ed. „Flacăra“ 110).

Că această „primenire a inspirației, la apa vie a suferinței“ ar constitui „și o realizare artistică, de un deosebit rafinament“ și că „poetul atinge cu noile sale *Cântece* piscul artei sale“ (XXI) ! Atâta suficiență critică ¹⁾ și o atât de radicală necunoaștere a lui Iosif, cântăreț, nu *al biruinței*, ci precis, *cântăreț al duioșiei*, deci cântăreț al uneia dintre ale mai specifice componente ale sufletescului ²⁾ românesc, atâta neintuire față de Iosif, produce dovada supremă că d. Ș. Cioculescu nici nu trebuia să se apropie de Iosif, necum să 'ncerce de a-l prezenta „definitiv“.

Și — firește — nu putea ști d. Cioculescu că mult înaintea lui O. C. Tăslăuanu (1936), cel ce semnală cutare reminescentă din Iosif la Goga, a fost (la 1905, undeva, la provincie . . .) d. Victor Morariu, — cf. Leca Morariu, *Precizări* 1938, 14 Nota 1.

* * *

Și iată cum rolul faimosului Gh. Călinescu în compromiterea unei înalte firme, — e astăzi deținut de d. Șerban Cioculescu !

Leca Morariu

* * *

I. Teodoreanu, Fundacul Varlamului. — *Fundacul Varlamului* (Cartea Românească 1938), recentul roman al lui Ionel Teodoreanu, prezentând conflictul dintre amorțeaua confortabilă a tradiționalismului reductiv și sobrul liberalism inovator, s'ar putea numi foarte potrivit *Cartea vieții*, căci în el ni se înfățișează, în tot frământul ei, aceea voință de-a trăi, care, după cum arătase Schopenhauer, deși umbrită

¹⁾ Și câtu-i de elocvent faptul că dintre aceste incoloro *Cântece* d. Cioculescu nu știe să reproducă o adevărată creație iosifiană, ca poezia *Doi prieteni* !

²⁾ Cf. eseul nostru *Dorul și sufletescul românesc* în „Făt-frumos“ XI 1936, 292 — 293.

de fatala durere, constituie însăși esența existenței (pg. 376): „Condiția de-a fi a fiecărui Varlam e să-și învingă *fundacul*”.

Individualizat, *Fundacul* acesta *ionelteodorenesc* este o ulicioară a Iașilor unde Nineta Varlam, neputând atrofia vitalitatea fiului său Nini, avocat renumit și colcăitor de viață, silindu-l să se calapodeze după personalitatea defunctului său soț — fostul ministru Alexandru Varlam, are suficienta satisfacție de-a câștiga de parte=și pe noră=sa Marica (nevesta lui Nini), care=i dă tot concursul ca măcar copiii, Săndel și Catifa, să ajungă a reîncarna „măreța” figură a răpăusatului, om grav și cinstitor al tradițiilor și manierismului. Nini însă își consumă darnic anii între căsnicie, avocatură și petreceri, rămânând mereu identic cu sine însuși. Înfruntă și trăiește cu bărbăție bogăția și sărăcia, gloria și umilința, prietenia, necunoștința sau perfidia. Dar neîntelegerea din partea soției și mamei sale îl îndepărtează tot mai mult de casă, făcându-l să-și stingă viața în nopți albe cu petreceri fără cum-păt și tabagism. „A trăit, spune Catifa, pe ue lături, în contrabandă, fiindcă acasă viața lui era judecată de mult ca un păcat... Dar e n'a renunțat de-a fi ca el, cum nu renunțas= nici în fimpul vieții marelui Varlam”. Se simte deosebit de fericit când are ocazia de-a sprijini manifestarea individualității altora, căci el își dă bine seama că a trăi înseamnă a fi tu; iar a fi altul, a imita caracterul altora — înseamnă a vegeta. Pentru Nini, viața e dinamism. „Odihna mă obo=sește” — spune el. E o concepție cât se poate de veridică. Deaceea căsătoria Catifei cu Luchian Scheianu, pornită din proprie inițiativă, contrar tradiției familiare care=și rezervase dreptul de-a controla sentimentele copiilor și de-a le impune soț după anumite calcuri practice, îl face să contempleze viu energia care se sfințește prin însaș năvala ei spre existență. Fericirea sa deplină stă în constatarea că propria-i odraslă a nimerit drumul spre viață care înseamnă întreprindere și luptă, scoasă de sub tutela netrebnică, dar și nedreaptă, a protecției. Este aici o subtilitate pe care n'au văzut-o improvizații critici ai lui Ionel Teodoreanu. Chiar moartea lui Nini înseamnă deslănțuirea unei puternice energii, ultima voință, care se manifestă prin strălucitul debut în avocatură al lui Săndel.

Antipod al lui Nini Varlam e Pathan Kalerghi, „Școala slugilor vieții”. În păienjenişul tradiției Varlamilor, Săndel intră în lume trăindu=și viața „pe de rost”, așa cum i-o pregătesc și poruncesc Văr-lămițele. Deaceea dânsul e convins că trebuie să fie, nu cum îi cere propria natură, ci așa cum a fost bunicul, „marele Alexandru Varlam”.

Urînd oportunismul taică-său, Săndel pășește cu drag pragul greco-teiului Kalerghi, furișându-se de Nini, dar călăuzit de spatul celor două femei, spre a lua prima lecție de cum să stea cu spatele încovoiate. Soră-sa Catifa, cea care și-a dat seamă dela'nceput de frumuseța personalității lui Nini, îl ajută să se regăsească, să nu mai caute a fi ca „marele” Alexandru Varlam, ci „să trăiască în adevăr” (308), devenind el, Săndel, cu apucăturile și caracterul format de Nini.

Galeria personagiilor o completează grotesc Titel Cocărescu zis Diplomatul, Romeo Miotșeru poreclit Conte și Ichi Ijicli ¹⁾, evreul antisemit ²⁾, misitul lui Nini Varlam. Figura lui Ichi are un deosebit relief prin atașamentul față de măestru. O singură dată încearcă să-și declare, brutal de vulgar, independența, dar atunci e lovit de destin prin pierderea întregii sale situații și ajungerea în temniță de unde îl salvează Nini. Însfârșit revine a fi ceea ce a fost (pg. 22) „omul de casă al lui Nini, *jidanul lui*, cum se spunea în vechea Moldovă, înainte ca evreii, în epoca agresiv antisemită, să-și aibă *românul lor*”. Iertarea lui Nini se întâmplă fără pic de dojană și fără atitudine caritativă. E admiterea și contemplarea individualității cu toate calitățile și defectele pe care i le-a impregnat existența. Nu e vorba aici nici de luptă împotriva tradiției sau normelor sociale, ci e o revoltă contra închircirii sub povara preconcepțiilor.

În acest roman al conflictului dintre independența individuală și reductibilitatea la tipic cu pitorescul incongruențelor ce alcătuiesc drojdia vieții sociale, limba se agită între solemnul enciclopedism literar și limbajul jargonului jidovesc, care caracterizează Iașul vremurilor de azi. Interesante pasagii poetice din diferiți scriitori români și străini sânt invocate (ceea ce constituie o scădere) spre a caracteriza anumite situații psihice. Dar, în afară de Catifa, care, uneori vorbește *prea din carte* decât din viața ei, celelalte personaje se mișcă în sens realist, conform situațiilor date, exprimându-și în mod adecvat viața interioară.

Fundacul Varlamului are și-un sens de pedagogie socială, pedagogie ce nu vrea să dăscălească, ci numai să constate în mod teoretic sau, mai precis spus, estetic, contemplând vacarmul uman care e interesant fiindcă nu se repetă și e promovat fiindcă-și are rațiunea în contingențele vieții variabile în timp și spațiu. **Petru Iroaie**

¹⁾ „Toți cu porecle'n loc de nume, toți lepădați de viață la gunoi, toți fome-toși, toți păcătoși, toți strânsi în jurul unei frunți de scut cavaleresc, mergând cu ochii de lup în jurul ei” (*Fundacul*... pg. 129).

²⁾ „Cum să nu devii antisemit, Coane Nini? Unde te'nțorci, unde te'nvârți, jidani și iar jidani! Te uiți în presă: jidani! Te uiți în familie: jidani! Te uiți în oglindă: jidani! Săruți limba franceză, echt, garantat: jidaucă!” (*Fundacul*... pg. 80).

Floarea uitării*)

de Emanuel Geibel

Ah mamă, mamă	Doar aş afla ce-atât doresc,
Tot mi-ai zis:	Doar aş afla uitarea!
— Colo'n cea munte	Ca să uit tot ce-a fost odat:
Cu neguri pe-a lui frunte	Şi ale tale jurăminte
Şi'n margine de-abis,	Şi ochii carii mi-au jurat
Acolo creşte-o floare;	Aducere-aminte,
Floarea: „De-te-aş-uita!“ —	Şi răsul adorat,
— Ah! Calea'ncolo s'o găsec	Şi tot, şi tot ce-a fost odat!...
Umblare-aş zi şi noapte,	

Trad. de A. L.

Multe şi mărunte...

Inconştienţă bio-bibliografică. — Altă năstruşnicie a „Capitalei“! Ghidul pentru *Expoziţia cărţii* 1938 apărut (fără indicarea autorului) în 250 pag. 8° mic, cu titlul *Scriptorii români: Îndreptar bio-bibliografic*. Figurează aici — figurează la propriu, dar mai ales la figurat, „scriitori români“ ca: Benador Ury, C. Fântăneru, C. Miu-Lerca, V. Spiridoniciă... şi alte *Spiridonimicuri*, — alături de (ce-i drept) autentici reprezentanţi ai scrisului nostru literar şi ştiinţific. Dar — de dragul Benadorilor, cu menţiuni biografice ca acestea: „Născut la 15 Aug. 1903 în Cacova (Caraş). A studiat la Fac. de Drept“ (225) — sau: „Născut la 18 Dec. 1915 în Segarcea (Dolj). Student în drept şi filosofie, colaborator la *Gândirea*“ (231) — e dat uitării d. p. un S. Fl. Marian, mort în anul când... se năştea d. p. ilustrul C. Fântăneru; şi-i dat uitării celalt mare crainic din triada folcloriştilor noştri: Tudor Pamfile (1883—1921), şi, vai şi ruşine, atâţia alţii cari de mult acu nu mai sunt... studenţi „în drept şi filosofie“... Că ce nevoie să mai aibă „Capitala“ ştire de protagonistul folclorului român Marian, când galeria folcloriştilor noştri e ilustrată ad-hoc cu... d. p. diletantul G. T. Niculescu-Varone!

Iar dacă „marele“ Istrate Micescu va mai reveni la Cernăuţi „în“ conferenţiar (cum l-am avut în 8 Aprilie 1937 la Liga culturală Cernăuţeană cu... uluitorul, formidabilul, mussolinicul subiect *Cultura română şi civilizaţia mediterană!!!*) — atunci orice Micescu poate continua să citeze — chipurile din ipsissimele pagini ale „d-lui S. Fl. Marian“ (ca Istrati Micescu atunci şi atât de penibil!), — iar fericitul întru pomenire şi întru deplină jertfire S. Fl. Marian va continua să-şi doarmă hodina cea fără de sfârşit, începută acum trei decenii în dealul de deasupra Cetăţii dela Suceava.

*) Ca şi altădată (cu textul p. Lorelei v. „Făt-frumos“ An. II 1927, 39 în trad. — reţuşată de noi — a d-lui Pimen Constantinescu; şi cu textul, p. popularul *Leiermann* al lui Schubert, trad. de Elena Popescu în „Făt-fr.“ VII 1937, 237) punem lu dispoziţia melomanilor această traducere, *intenţionat-cantabilă*, a piesei care s'a învrednicit chiar de două compoziţii muzicale (a lui Eugen Hildach şi Alexander von Fielitz): *Das Kraut Vergessenheit*.

Pentru Dr. Octavian Isopescu. — Pentru cel ce a fost fenomenalul orientalist al Facultății teologice dela Cernăuți și — să nu uităm — traducătorul în nemțește al câtorva pagini ¹⁾ de literatură românească actuală (din Sandu-Aldea, Brătescu-Voinești, D. D. Patrașcanu, Liviu Marian, I. E. Torouțiu, I. Agârbiceanu, Delavrancea, Mihai Teliman și I. Grămadă), pentru (ne)uitatul nostru Dr. Octavian S. ²⁾ Isopescu (*Isopescu*, nu : *Isopescu-Grecu*!), C. Manolache (în *Elogiul Țicăului* din „Însemnări ieșene“ An. II 1937 vol. 3, 846) are următoarea evocare : „Acolo ³⁾ sub salcâmi, dorm monahii vremurilor din urmă și, între dânsii, modest și blând, iscusitul preot bucovinean *Isopescu-Grecul* (sic), plin de învățătură, cerească și laică, mai cât o bibliotecă alexandriniană.

Leca Morariu

* * *

Pentru estetica rimei. — În *Arta cuvântului la Eminescu* (1938) de D. Caracostea, putea fi citat și J. Kalepki, în ce privește estetica rimelor (v. *Lad. Găldi Geneza Sonetului „Veneția“*, 4 în colecția Seminarului de literatură modernă și folclor, Dir. Leca Morariu).

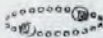
* * *

Erori (fie și de tipar!). — În articolul *Pagini necunoscute din Delavrancea* de Dan Smântănescu „Universul literar“ XLVII, Nr. 19 din 25 Iunie 1938 sunt greșite informațiile că „Revista Nouă“ (a lui B. P. Hașdeni) a apărut la 15 Dec. 1888 (recte : 1887), că cele mai calde rânduri despre Ispirescu le-a scris Delavrancea în „Revista Nouă“ (I, Nr. 3) din 1887 (recte : 1888) și că „Lupta Literară“ (revista lui Delavrancea, despre care noi însă știm ⁴⁾ acu dela d. Artur Gorovei, *Alte Vremuri*, 68 care spune : „Prin April 1887 a apărut în București, revista *Lupta Literară*, un eveniment literar, întrucât o scoteau cei doi frunțași, copiii răsfățați ai fineriei noastre : Delavrancea și Vlahuță“) a apărut la 19 Aprilie 1889 (recte : 1887).

* * *

I. Bianu, nu Delavrancea ! — Nu Barbu Delavrancea ⁵⁾ e autorul medalionului despre Gh. Asachi, publicat în „Revista Nouă“ an. I, nr. 1, pag. 3. (15 Dec. 1887), semnat *Minuzio*, ci Ion Bianu, care mai publică, în aceeaș revistă a lui Hașdeu, sub pseudonimul *Badea Pletea*, niște versuri (IV, 484 : V, 160, 359, 465).

E. Ar. Zaharia

¹⁾ *Rumänische Erzählungen*, Cernăuți 1911. — Cf. Leca Morariu, Un popularizator de literatură românească : Octavian S. Isopescu în „Revista Moldovei“, Botoșani, An. II 1922—1923 Nr. 8 din 1 Dec. 1922.

²⁾ Fiu al profesorului Samuil, știut din biografia lui Eminescu.

³⁾ În preajma *Cetățuii* ieșene.

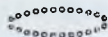
⁴⁾ D. Sm. zice : „neștiută“, „nu a prins îndeajuns“ (!)

⁵⁾ Cum scrie Dan Smântănescu în „Univ. literar“ XLVII, Nr. 19 din 25 Iunie 1938.

POPULAR

Vecina care=i „vecină“,
Iese hojma în grădină
Și tot strigă: Pui=pui=puuui!
Ca s'audă dumialui!...

Dela Ileana Bujeniță din Ostrița
lângă Cernăuți, auzit de
Octavia Lupu-Morariu

CRONICĂ

Agape Cernăuțene...

Actul I (Inițiativă)

Ca nu cumva invidia să=i sape,
Au hotărât amicii ca — pe rând —
Să=și vânture talentele 'n agape
Din opera ce=au scris=0... doar în gând.

Actul II (Filosofie)

Când omu=i doar un pai purtat de ape,
Unei statui și gloriei postume
Prefer, măi frate=un vin, o halbă'n spume
Și=0 laudă răcnită în agape...

25 Martie 1939

Actul III (Final)

Atmosfera e 'ncărcată
Cu idei originale
Și cu multe, multe fraude;
Pleacă lumea îmbătată
De... tutun și laude.

Epilog (Realitatea)

Dup 'așa eveniment
Nu=și mai vede omul drumul...
(A plătit la toți consumul,
Când i=au spus că=i un talent).

Ioan Cârdei

* * *

Triumf al vredniciei bucovinene. — Într'al 72=lea an al lor, *Convorbirile literare* se primesc cu direcția, chiar până acum atât de efectivă, a lui I.E. Toroușiu.

*

„Fond și formă“. — Noua revistă bucovineană (fascic. 1 An. I 1938, Cernăuți, str. Munteniei 14) e și va fi singulară între suratele ei românești, nu numai prin caracterul ei strict și monografist științific de *Critică generală și specială* cercetând și *Specificul și pitorescul limbii*, ci și prin elanul celui ce=0 animează, pentru a „înfrunta... superficialul și hatârșugul“ precum și „desghinurile improvizărilor, cari aproape zi de zi palmesc opinia publică în domeniul limbii“. Și parcă vedem de pe acum ce mai iurușuri va avea de îndurat plevușca unor: I. Sân=Giorgiu, G. Călinescu, Șerban Cioculescu, T. Pisani e tutti quanti.

*

† **Costică Lupu.** — La definitiva plecare dintre noi a lui Costică Lupu, să nu uităm ce ne=a fost. Nu numai un oarecine care se'ncerca chiar și'n stihuire, și nu numai un polisportiv, matador unic, dar și=un eminent, ferment cultural: artist dramatic, născut iară nu făcut, apreciat muzician (orchestrele îi jinduiău romanticul lui „dulce corn“) — adevărat frate al Aglaiei Lupu=Onciul și vlăstar odrăslit din cel ce, ani de=a rândul, semna *Redactor responsabil și editor* al *Revistei politice* dela Suceava: Dr. Matei Lupu.

C. I. Popescu

* * *

Două decenii de Bucovină „realipită“. — ...căci românească, proeminent românească, e de totdeauna: prin voevodala ei afirmare în monumente istorice și prin colcățul ei cultural prevalent românesc, chiar și'n vremurile austriecești! Neaș și real bucovineana sărbătorire s'a săvârșit deci din îndemnul lui *Ion I. Nistor*, cu o cordială sindrofie a Uniuniștilor bucovineni și cu trainicul monument: *Ion I. Nistor, Amintiri răzlețe din timpul Unirii*, Cernăuți 1938.

* * *

Un mare capitol de viață artistică. — Cuprins în capodopera de abnegație culturală care=și zice: *Istoricul Reuniunii muzicale-dramatice „Ciprian Porumbescu“ din Suceava (1903—1938)*, cu o introducere despre mișcarea muzicală și teatrală din Suceava până la 1903. Autorii istoricului: *Victor Morariu* și *Ștefan Pavelescu*.

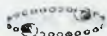
* * *

Vechea trăinicie a culturalității bucovinene. — ...stăruie și cu întoarcerea la matca lor a *Documentelor Huimuzaki*, sporite acum, prin *Ion I. Nistor*, cu al XIX-lea volum, Partea a 2-a, Cernăuți 1938.

* * *

Răboj. — Prețioase informații asupra bisericeței Sf. Nicolai, Cernăuți, clădită de Starostele Stroescu la 1607, — semnează d. prof. *Ilie Mandiuc* în „Neamul românesc“ An. XXXIII Nr. 251 din 14 Nov. 1938 P. — În „Cuget clar“ An. III 1938 pag. 331 d. I. Const. Delabaia încearcă o aproximativă traducere a poeziei lui Hermann von Gilm (rectificăm greș. de tipar: *Gilon*!) *Im Feldspitale zu Verona*, caldă evocare a mucenicului soldat român din fostul imperiu habsburgic. — Bineme=ritată, caustică pălmuire (de către *Ionel Teodoreanu*!) a scatologicului Gh. Călinescu în artic. *Jim fecundătorul și noul Junimism* din „Universul literar“ An. XLVIII Nr. 5 din 4 Faur 1939. — „Revista germaniștilor români“ continuă a neglija germanistica actualelor periodice românești.

Leca Morariu

Dela administrația „Făt-frumos“

Ne-au mai achitat în 1938: Accademia di Romania (Roma), 10/X: 250 lei, — finea 1939; d. Gh. Doroftei, 20/X: 200 lei pe 1938; d. M. Polucușeriu, 20/X: 200 lei pe 1938; d. Gh. Vântu, 23/X: 500 lei — 30 Iunie 1938; P. C. Sa Ilie Ilisei, 24/X: 200 lei — finea 1938; d. N. Caba, 27/X: 200 lei pe 1938; d. Dr. D. Cudla, 27/X: 200 lei pe 1938; d. P. Petrescu, 27/X: 200 lei pe 1938; d. Il. Bereznițchi, 3/XI: 200 lei pe 1937; d. I. R. Sbiera, 3/XI: 200 lei pe 1938; d. I. Macariciuc, 5/XI: 200 lei pe 1937; d. G. Voevidca, 5/XI: 300 lei — finea 1938; d. Dr. C. Gheorghian, 7/XI: 300 lei — finea 1939; D=na prof. Ecat. P. Ionescu (Arad), 10/XI: 500 lei — finea 1939; d. Dr. Val. Șesan, 12/XI: 200 lei pe 1938; d. C. Turtureanu, 19/XI: 100 lei pe 1938; d. Radu Băcu, 25/XI: 250 lei pe 1938; d. N. Ițcuș, 13/XII: 200 lei pe 1938; d. V. P. Costa, 22/XII: 100 lei pe 1939; d. At. C. Bălăcescu, 24/XII: 100 lei pe 1939; d. Mircea I. Băncilă, 24/XII: 100 lei pe 1939; d. Tr. Orghidan, 24/XII: 100 lei pe 1939; Pr. C. Sa F. Bodnareșcu, 29/XII: 100 lei, din care 60 lei pe 1939. — În buletinul viitor, plățile din 1939 — Admin. rev. „Făt-frumos“: O. L. = M. —

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :
CERNĂUȚI, str. Munteniei 14

ABONAMENTUL (achitat numai anticipativ)

În Țară : 200 lei pe an

În Străinătate : 300 lei pe an

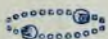
Colaboratorii plătesc numai 100 lei pe an

CUPRINSUL :

Leca Morariu 	Bucovina lui Iacob Negruzzi
C. Morariu	Scrisoare (1902)
Adelina I. Cârdei . . .	Răsărit (Versuri)
Victor Morariu*. . . .	Marie Eugenie delle Grazie despre Români
Reinhold Scheibler . .	Die Kindheitsgasse, trad. din Ionel Teodoreanu
Ioan Cârdei	Recenzie rimată (Versuri)
Adelina I. Cârdei . . .	Spre trist amurg (Versuri)
Petru Iroaie	Ionel Teodoreanu
Ioan Cârdei	Unei statui elene (Versuri)
Al. T., Leca Morariu și	
Petru Iroaie	Vitrina cărții
A. L.	Floarea uitării, trad. din Em. Geibel
Leca Morariu și E. Ar.	
Zaharia	Multe și mărunte . . .
Octavia Lupu-Morariu .	Popular (Versuri)
Ioan Cârdei, Const. I. Po-	
pescu și L. Morariu	Cronică

Binevoitorii noștri

. . . cari din mult-puținul lor știu să jertfească și pentru noi, sunt: D=na prof. Ecaterina P. Ionescu (Arad) și d=ni: prof. At. C. Bălăcescu (Brașov), prof. Radu Băcu (Cernăuți), publicist Victor P. Costa (Lugoj), prof. și asist. univ. Dr. Petru Iroaie (Cernăuți) și prof. Dr. Calistrat Șotropa (Cernăuți).

BIBLIOGRAFIE

- Leca Morariu, *Pagini germane I, Trad. din G. Busse-Palma și H. v. Schullern*, Suceava 1938.
- Victor Morariu și Ștefan Pavelescu, *Istoricul reuniunii ... „Ciprian Porumbescu“ ... Suceava (1903—1938)*, Suceava 1939.
- Leca Morariu, *Precizări (Anti-L. Blaga și d. Gr. Scorpan)*, Cernăuți 1938.
- Radu I. Sbiera, *Quintus Horatius Flaccus, Persoana lui în oglinda propriilor sale scrieri*, Cernăuți 1938.
- Petre I. Luja, *Pentru Unire, Din documentele unui fost voluntar de război*, Cernăuți 1938.
- George Petruc, *Divorțul, Dreptul și procedura după codul civil român*, Cernăuți 1939.
- Petru Iroaie, *Ionel Teodoreanu I*, Cernăuți 1939.
- Dimitrie Bucevski, *Originea familiei Bucevski*, Cernăuți 1939.
- Dr. Ioan Zugrav, *Cultul nostru văzut de cunoscători străini*, Cernăuți 1939.
- Dr. Milan P. Șesan, *Starea religioasă din Germania de după război*, Cernăuți 1938.
- Dr. Ilie Corfus, *Unirea Bucovinei*, Cernăuți 1938.
- Leonida Bodnărescu, *Răspuns la: „Episcopia... Maramureșului... Sighet 1938“, Punere la punct, Ciudei 1939.*
- Viorica Pintiliescu, *Miniaturi*, Cluj 1939.
- V. I. Cataramă, *Vasile Pogor*, Iași 1939.
- D. Florea-Rariște, *Conștiința artistică la Tudor Arghezi*, Iași 1939.
- Florian Stănescu-Gighera, *Anghel Părvănescu, Preot și educator*, Craiova 1938.
- N. Hurlup, *Pagini de umor și satiră*, Brașov.
- Dr. Calistrat Șotropa, *Gramatica limbii române*, Ed. a VIII-a, București.
- C. A. Spulber, ... *Îndreptarea legii, Le Code valaque de 1562*, București 1938.
- G. Tutoveanu, *Sonete*, București 1938.
- Dr. S. Diamant, *Higiena alimentației*, București.
- V. Grecu, *Izvorul... pentru Cartea cu învățătură a diaconului Coresi din 1581*, București 1939.
- Șt. Pașca, *Cel mai vechiu Ceaslov românesc*, București 1939.
- Ilie Corfus, *Mihai Viteazul și Polonii*, București 1938.
- Edmund Neumann, *Volkslieder aus dem Buchenland*, Kassel.

*

Noutăți din Editura „Cartea Românească“ București: Colecția *Pagini alese Serie Nouă* (Ediții îngrijite de Ion Pillat) Nr. 26 I. L. Caragiale, *Proză literară*; Nr. 27—28 *Alexandria*; Nr. 29 *Creangă, Nuvele*; Nr. 30 I. L. Caragiale, *Povești*. — Colecția *Cunoștințe folositoare Seria A*: Nr. 71 I. Popu-Câmpeanu, *Plante străine din Comerț*; Nr. 72 Dr. N. Gavrilescu, *Tutunul, fumatul și sănătatea*; Seria C: Nr. 74 N. Ghețea, *Ioan Creangă pedagog și învățător*; Nr. 75 N. P. Smochină, *Republica moldovenească a Sovietelor*; Nr. 76 L. Predescu, *Panait Cerna*; Seria D: Nr. 33 Latza Trandafir, *Descoperiri și invențiuni*.